

Kiriku Elu

Eesti katoliiklaste häälekandja

1/1993

Selles numbris muuhulgas:

- ✎ Isa Thomas Mertoni mõtisklusi üksinduses
- ✎ Ülevaade tähtsamatest katoliiklikest ordudest
- ✎ Kes oli Eduard Stephany Eesti katoliku kirikus
- ✎ Anglikaani kirik otsustas pühitseda naispreestreid
- ✎ Dialoogikeskus Taanis annab infot uusususunditest

Kiriku Elu 1/93

Eesti katoliiklaste häälekandja

Ilmus jaanuarist 1933 kuni juulini 1940.
Uuesti ilmub alates oktoobrist 1989.

Kalender ja lugemised	2
Avaveerg	3
Mõtisklusi üksinduses - isa Thomas Merton	4
Eduard Stephany, Narva preester juhuse läbi	8
Tähtsamad ordud ja kongregatsioonid	10
Uskuda Kristusesse - isa Mieczyslaw Malinski	14
Piiskopi veerg - piiskop Justo Mullor Garcia	17
Dialoogikeskus Taanis	18
Anglikaani kirik päästab naised pappideks	20
Meie aja õndsakskiitmisel	21
Assiisi palvapäev rahu eest	22
Uudiseid katoliiklikust maailmast	23

*Esikaanel: Narva katoliku kirik.
Valmis viimasel sajandivahetusel,
hävines II maailmasõjas.*

"Kiriku Elu" nr 1 (129) 1993. Katoliku kiriku väljaanne.
Toimetaja preester Rein Õunapuu.
Toimetuse aadress: Vene tn 18 EE-0001 TALLINN
telefon +372 2 446367

Trükitöö: AS Terbo Ltd., Rävälä pst. 8 TALLINN

Kalender ja lugemised

VEEBRUAR

- e 1. He 11,32-40; Ps 31; Mk 5,1-20;
† 2. KÜÜNLAPÄEV. ISSANDA TEMPLISSETOO-
MISE PÜHA. MI 3,1-4; Ps 24; He 2,14-18;
Lk 2,22-40
k 3. He 12,4-7.11-15; Ps 103; Mk 6,1-6a
Blasius, piiskop ja märter. Ansgar, piiskop.
n 4. He 12,18-19.21-24; Ps 48; Mk 6,7-13
r 5. He 13,1-8; Ps 27; Mk 6,14-29
Agatha, neitsi ja märter. Mälestuspäev.
l 6. He 13,15-17.20-21; Ps 23; Mk 6,30-34
Paulus Miki ja tema kaaslasel, märtrid.
Mälestuspäev.
P 7. Tavalise liturgilise perioodi V pühapäev
Js 58,6a.7-10; Ps 112; 1Ko 2,1-5; Mt 5,13-16
e 8. 1Mo 1,1-19; Ps 104; Mk 6,53-56
Hieronymus Emilianus.
† 9. 1Mo 1,20-2,4a; Ps 8; Mk 7,1-13
k 10. 1Mo 2,4b-9.15-17 Ps 104; Mk 7,14-23
Scholastica, neitsi. Mälestuspäev
n 11. 1Mo 2,18-25; Ps 128; Mk 7,24-30
Neitsi Maarja Ilumine Lourdes'is.
r 12. 1Mo 3,1-8; Ps 32; Mk 7,31-37
l 13. 1Mo 3,9-24; Ps 90; Mk 8,1-10
P 14. Tavalise liturgilise perioodi VI pühapäev
Si 15,15-20; Ps 119; 1Ko 2,6-10; Mt 5,17-37
e 15. 1Mo 4,1-15.25; Ps 50; Mk 8,11-13
† 16. 1Mo 6,5-8. 7,1-5.10; Ps 29; Mk 8,14-21
k 17. 1Mo 8,6-13.20-22; Ps 116; Mk 8,22-26
P.N.M. teenijate ordu seitse asutajat.
n 18. 1Mo 9,1-13; Ps 102; Mk 8,27.33
r 19. 1Mo 11,1-9; Ps 33; Mk 8,34-9,1
l 20. He 11,1-7; Ps 145; Mk 9,2-13
P 21. Tavalise liturgilise perioodi VII pühapäev
4Mo 19,1-2.17-18; Ps 103; 1Ko 3,16-23;
Mt 5,38-48
e 22. APOSTEL PEETRUSE PIISKOPIAJARJE PÜHA.
1Pe 5,1-4; Ps 23; Mt 16,13-20;
Eesti märteripiiskop Eduard Proffittlihi
51. surma-aastapäev.
† 23. He 12,1-4; Ps 22; Mk 5,21-43 Polykarpos,
piiskop ja märter. Mälestuspäev.
k 24. TUHKAPÄEV, SUURE PAASTU ALGUS.
Jl 2,12-18; Ps 51; Mt 6,1-6.16-18
n 25. 5 Mo 30,15-20; Ps 1; Lk 9,22-25
r 26. Js 58,1-9a; Ps 51; Mt 9,14-15
l 27. Js 58,9b-14; Ps 86; Lk 5,27-32
P 28. Suure paastu aja I pühapäev
2 Mo 2,7-9; Ps 51; Ro 5,12-19; Mt 4,1-11

**Püha Aujärje saadiku
residents Baltikumis**

Eesti apostellik administraator
Ülempeiskop Justo Mullor Garcia
sekretär isa Mario Cassari
Antakalnio 3, 2065 VILNIUS, Lietuva
telefon 8-0122-740066

**Tallinna p. Peetruse ja Pauluse
kogudus**

Vene tn 18; EE-0001 TALLINN
telefon 44 63 67
isa Rein Õunapuu

- P 10.00 poolakeelne missa
11.30 eestikeelne missa
T 18.00 ladinakeelne missa
K 9.00 ladinakeelne missa
N 17.00 poolakeelne missa
18.00 eestikeelne missa
R 9.00 ladinakeelne missa
18.00 eestikeelne missa
L 9.00 ladinakeelne missa
18.00 ladinakeelne lauldav missa

Pämu: Iga kuu 1. ja 3. pühapäeval
kell 16.00 eestikeelne missa Pämu
Ellisabeti kiriku kabelis.

Ahime: Iga kuu 2. ja 4. pühapäeval
kell 17.00 poolakeelne missa
kabelis Sõpruse 82.

Tartu p. Neitsi Maarja kogudus

Veski tn 3; EE-2400 TARTU
telefon 34 235
isa Väino Niitvägi

- P 10.00 poolakeelne missa
18.00 eestikeelne missa
E 8.00 missa
T 18.00 missa
K 8.00 missa
N 8.00 missa
R 8.00 missa
L 18.00 ladinakeelne lauldav missa

Valga: Igal pühapäeval kell 14.00
missa Jaani kiriku käärikambri

Tegeva armastuse saadikud
Endla 33-10, EE-0001 TALLINN
Ülemõde Stanislette

- K ja R 7.00 missa
P, E, K, R 18.00 adoratsioon
T, N, L 7.00 adoratsioon

VATIKANI RAADIO

eestikeelsed saated
Soomekeelsete saadete lõpus:
pühapäeviti kell 22.00
6185 kHz, 7365 kHz ja 1611 kHz
(41, 49 ja 186 m)
esmaspäeviti kell 7.50 (kordus)
samadel lainepikkustel ja 9755 kHz

Palve vägivalla vastu

Kohe pärast oma esimest imet Kaana Galileas,
kus vesi veiniks sai, läks Jeesus koos oma jüంగritega
Jeruusalemma templisse. Seal tegi ta nöörist piitsa
ja ajas kõik lambad ja härjad templist välja. Niisamuti
puistas ta laiali rahvahetajate mündid ja käskis
tuvimüüjatel templist lahkuda.

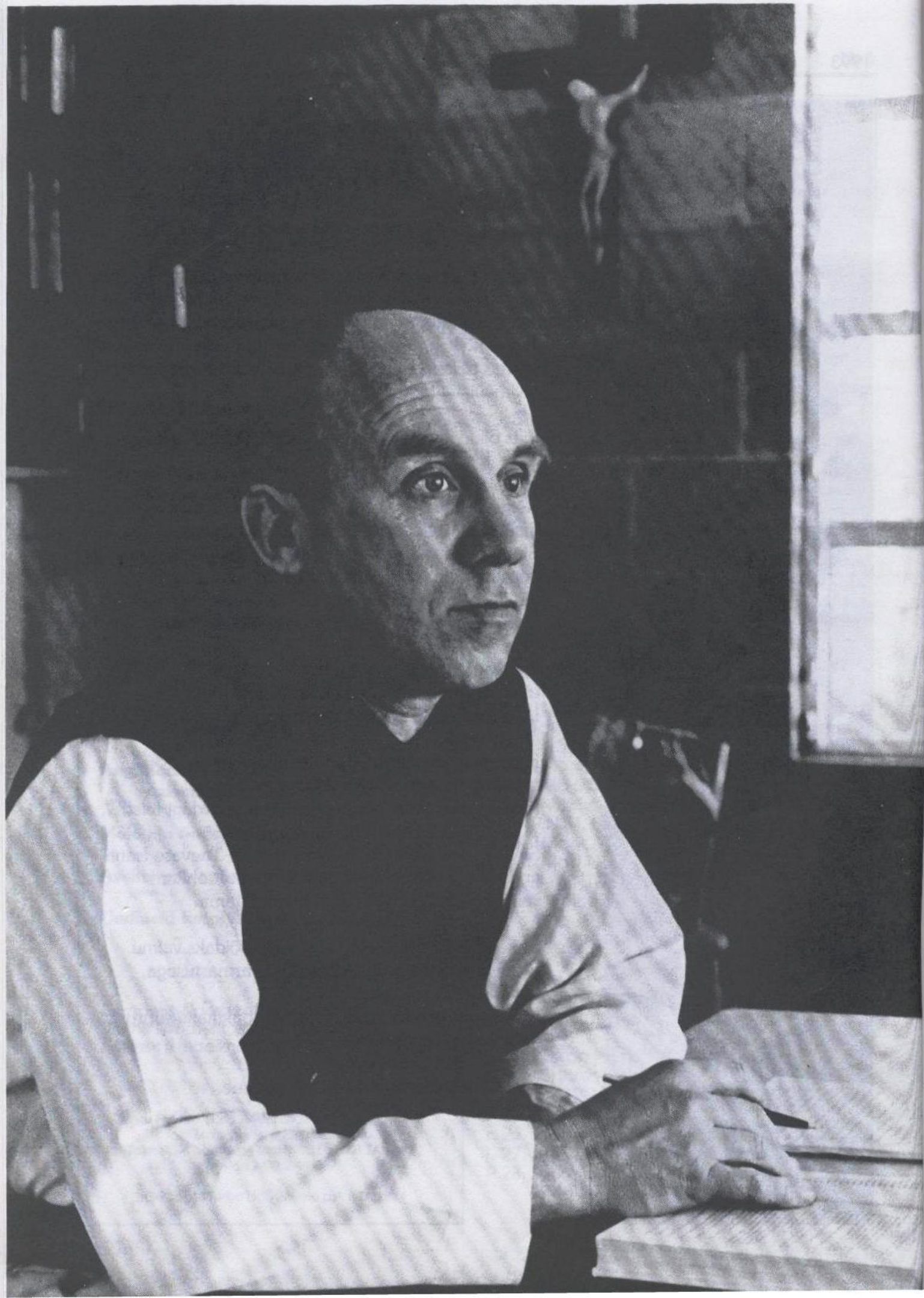
Piits oli loomade jaoks. Inimestega Jeesus rääkis...

Kõigeväeline Jumal, õpeta meid ja kõiki inimesi
maailmas lahendama tülisid ilma vägivallata,
Sina kes Sa tead kõikide mõtete kulgu kõikides peades,
kõikide tahtmiste loomust kõikides vaimudes,
tee nii, et Sinu riik kiiremini kätte jõuaks.
Seda me palume, Seda pole meil õigust nõuda...

Me teame, Sinu Poja õpetust ja eeskujut,
et ohvrisurmale järgneb ülestõusmine.
Lase meil selles aegajalt veenduda, et me ei kibestuks,
ei näeks kõikjal kurjuse ja anarhia võitu.
Hoia meid kiusatuse eest tulla Sinu juurde
ja küsida nii nagu Ristija Johannes:
Kas see oled Sina, või peame ootama kedagi teist?...

Sina, kes Sa oled end ilmutanud meie Taevase Isana,
anna meile vaimuselgust, ainult natuke rohkem
vaimuselgust, et me õpiksime kannatama.

Et keha ei võidaks keha, vaid vaim võidaks vaimu.
Et meie armastus, ühendatud Sinu armastusega,
uputaks endasse vaenu.
Et vaenlast ei hävitataks, vaid talle pakutaks sõprust,
kasvõi oma elu hinnaga.
Nii nagu tegi Sinu Poeg,
kellesse me usume ja keda me ootame.

Thomas Merton

MÕTISKLUSI

ÜKSINDUSES

THOMAS MERTON (1915-1968), trapistide ordu munk Ameerikast, keda peetakse meie sajandi üheks tähelepanuväärsemaks vaimulikuks kirjameheks, on avaldanud rea raamatuid vaimulikust meditatsioonist. Teatavasti on trapistide ordureegel üks rangemaid, omavaheline suhtlemine on viidud miinimumini ning rõhutatakse sisevaatlusi üksinduses.

Ka käesolevad meditatsioonid on mõeldud mitte pealiskaudseks ülelugemiseks, vaid korduvaks süvenemiseks. Nad aitavad meil näha ja tunda iseenda tühisust ning õpetavad nägema kõige kohal ja sees Jumalat. Kes vaevub neid meditatsioone mõttega lugema ning arvestab seejuures juba Daodejingi ajast tuntud maksimumiga "Meeldiv sõna pole õige, / õige sõna pole meeldiv", võib leida uut jõudu eneseületamise ja iseenda võitmise pikal-dasel teel.

"Mõtisklusi üksinduses" ("Thoughts in Solitude") käesolev tõlge on teoks saanud soome keele vahendusel. See raamat ilmus Soomes esimese teosena Mertonilt aastal 1989.

Ylo M. Pärnik, tõlkija

□ Thomas Merton

Esimene osa: VAIMULIK ELU

I

Suurimaks ohuks meie vaimulikule elule on, et see hajub ebareaalsusse. Väline ja meist kõrgemal asuv tegelikkus on meile eluliselt tähtis, sest ta hoiab meie elu ja toidab seda. Kui meie elu saab toitu ebatõepärasest, siis ta nälgib ja kuivab kokku ning peab seetõttu surema. Pole suuremat õnnetust, kui et inimene arvab seda viljatut surma ekslikult tõeliseks ja viljaks ohvrisurmaks, mille kaudu me ellu astume.

Surm, mille kaudu me astume ellu, ei ole põgene-mine tegelikkuse eest, vaid see on meie "mina" täiuslik kingitus, mis seob meid lõplikult tegelikkusega ühte. See saab alguse sellest, et loobume eksikujutelmade reaalsusest. Kõik loodu muutub eksikujutluseks, kui vaatleme seda sõltuvana meie endi isekatest taotlustest.

Enne kui suudame taibata, et loodud asjad (eel-kõige ainelised) on ebatõelised, peame selgesti nägema, et nad on tõelised.

Sest ainelise maailma "ebareaalsust" võib võrrelda ainult vaimuliku maailma kindla reaalsusega.

Loobumine algab sellest, et astume kaugemale kõige loodu juurest ja vaatleme seda niisugusena, nagu see on. Sel kombel me tungime loodud olendite

tegelikkusesse, nende tõelusse, mida me pole võimelised märkama enne, kui pääseme ise neist välja poole, tõmbume tagasi, nii et võime neid vaadelda perspektiivis. Me ei näe loodud olendeid õiges perspektiivis, kui kõigest hingest nende külge kinni klammerdume. Aga kui laseme neist lahti, siis hakkame neid hindama niisugustena, nagu nad tegelikult on. Alles seejärel võime neis märgata Jumalat. Alles siis, kui näeme kõikjal loodus Teda, võime astuda kontemplatsiooni pimedale tee. Tee lõpul suudame näha kõike loodut Temas.

Kõrbeisad uskusid, et tühermaa oli Jumalale eriti väärtuslik sellepärast, et ta oli inimeste jaoks väärtusetu. Kõrb oli maa, mida inimene ei saanud kasutada enda huvides. See ei andnud talle mitte midagi. Sellest ei saanud kasu. Kõrb oli koht, kus äravalitud rahvas rändas nelikümmend aastat. Mitte keegi peale Jumala ei hoolinud sellest. Rahvas võinuks jõuda töötatud maale paari kuuga, kui ta oleks rännanud otseteed. Aga Jumal tahtis, et rahvas õpiks Teda armastama kõrbes, et ta mäletaks kõrbeaega oma elu kauneima perioodina. Ajana, mil ta elas ainuüksi Jumalaga.

Kõrb loodi tühjaks maaks, kuhu inimesel pole asja. Samasugusteks loodi mäed ja meri. Seetõttu on kõrb loomulik elupaik inimesele, kes ei soovi olla midagi muud kui ta ise - see tähendab vaene ja üksildane osa loodusest, kes ei sõltu millestki peale Jumala, ning kellel ei ole mingeid suuri plaane iseenda ja oma Looja vahel.

Nii vähemalt on asi teoreetiliselt. Kuid tuleb arvesse võtta ka muid asjaolusid. Kõrb on esiteks hullumeelsuse maa. Teiseks on ta kurjade vaimude turvaline kodupaik. Kuri vaim saadeti rändama Ülem-Egiptuse kõrbe kuivadesse paikadesse. Janu teeb inimese hulluks. Ja oma kadumaläinud suuruse janus on ka kuri vaim ise hull. Kuri vaim kaotas oma suuruse, kui ta sulgus sellesse ja tõrjus eemale kõik muu.

Inimene, kes läheb kõrbesse, et olla tema ise, peab siis olema ettevaatlik. Ta ei tohi kaotada mõistust. Ta ei tohi hakata teenima seda, kes elab tühjuse ja viha pöudses paradiisis.

Kuid vaadake ainult tänapäeva kõrbesid! Milleks on nad muutunud? Neist on kujunenud uue hirmuäratava loomingu sünnipaigad. Neil väljadel katsetatakse jõudu, mille abil inimene pürgib tühjaks tegema kõike, mida Jumal on pühitsenud. Tehnikasaavutuste aastasajal saab kõrb lõpuks oma õiguse: inimene ei vaja enam Jumalat. Ta saab kõrbes elamisega iseseisvalt hakkama. Ta on võimeline ehitama sinna oma katsete tarvis fantaasiaküllaseid, kaitstud ja eristatud linnu. Säravaid linnu kerkib üheainsa ööga,

aga need ei ole Jumala Linnad, sest Jumala Linn laskub taevast alla oma rahukiirgusega maad valgustama. Need uued linnad ei tuleta meelde isegi Paabeli torni, mis kunagi kerkis Sineari kõrbe. Tookord tahtsid ehitajad püstitada "torni, mille tipp ulatuks taevasse" ja "teha enesele nime" (1Ms 11,4). Uued linnad on arukalt kaubanduslik muie kõrbe palgeil, salapärased asulad, kus igaüks luurab oma venna järel. Nende soontes ringleb raha nagu kunstveri ning nad paiskavad maailma kõige tõhusamad, lõplikud hävitusvahendeid.

Kas võime seda arengut rahulikult pealt vaadata? Kas me ei peaks puhastama oma südamed? Kui inimene vallutab oma raha ja masinate abil kõrbe ja seab ennast seal sisse, kuid ei võitle, nagu Kristus, kurja vaimu vastu, vaid usub hoopis tolle lubatud võimu ja vara, loodab ta tarkusele - siis läheb kõrb liikvele. See on äkki kõikjal. Igal pool valitseb tühjus. Igal pool on üksindus, mille sees inimene peab kahetsema, vaenlase vastu võitlema ja Jumala armus puhastama oma südame.

Kõrb on koduks lootusetusele. Lootusetus elab kõikjal. Me ei pea arvama, et sisemise üksinduse juurde kuulub leppimine lüüasaamistega. Ehkki nõustusi-me vaikides ebaõnnega, ei pääseks me sellest mööda. Lootusetus on põhjatu kuristik. Sina ei suuda seda täita. Ei saa alguses nõustuda ja siis unustada, et olid nõus.

Sest see on meie kõrb. Me elame silm silma vastu lootusetusega, olemata sellega nõus. Me peame lootusetuse murdma selle lootuse abil, mis tuleb ristist, ning sõdima lakkamatult meelete vastu. See sõda on meie kõrb. Kui võitleme vapralt, märkame, et Jumal on meie poolel. Kui me ei julge vaadata vaenlasele silma, ei leia me kunagi Jumalat.

II

Loomupära iseenesest ei määra ühtki inimest pühaks saama ega teist hukatusse minema. Kõik iseloomutüübid võivad olla nii hukatuse kui ka lunastuse tooraineks. Peame õppima mõistma, et meie loomupära on Jumala kingitus, talent, mida peame tulusalt kasutama, kuni majaisand koju jõuab. On ükskõik, kui nõrga või raske iseloomu oleme kaasa saanud. Kui suudame kasutada õigesti seda, mis meil on, kui paneme selle teenima oma häid kavatsusi, suudame ära teha paremat kui mõni teine, kes alistub teenima oma iseloomu, selle asemel et rakendada loomupära enda teenistusse.

Püha Thomas Aquinost ütleb, et inimene on hea, kui ta tunneb rõõmu heast; halb, kui ta tunneb rõõmu halvast. Vooruslik on ta siis, kui vooruslik elu teeb ta õnnelikuks; patune, kui tal on hea meel eksiteele läinud elust. Asjad, mida armastame, näitavad meile niisiis, kes me oleme.

Inimest tuntakse tema eesmärgist, aga ka lähtepunkt kõneleb temast palju. Kui soovid teada, missugune ta mingil hetkel on, siis uuri, kui kaugel ta asub lähtekohast ning kui lähedal oma eesmärgile. Inimene, kes teeb tahtmatult pattu, aga ei armasta seda, ei ole siis patune selle sõna täies tähenduses.

Hea inimene tuleb Jumala juurest ja pöördub taas Tema juurde tagasi. Tema algus ja lähtepunkt on olemise arm ja võimed, mida Jumal talle kinkis. Peagi jõuab ta mõistmise ikka ja hakkab tegema valikuid. Valikuid mõjutab tugevalt see, mis on temaga juhtunud esimestel eluaastatel ja missuguse iseloomu ta on kaasa saanud. Hiljem mõjutavad valikuid järjest enam teiste inimeste teod, maailma sündmused ja ühiskond, milles ta elab. Hoolimata kõigest jääb valik oma olemuselt siiski alati vabaks.

Kuid inimene ei teosta oma vabadust eetilises vaakumis. Veelgi vähem on vaja luua taolisi tühikuid enda teovabaduse tagamiseks. Väline sund ja tugevad iseloomukalduvused ei mõjuta meie sisemist vabadust. Nad küll piiravad selle toimimist ning seavad ette teatud raamid. Nad annavad meie vabadusele talle omase värvi ja iseloomu.

Tõenäoliselt vihastub äge inimene kergemini kui mõni teine. Aga niikaua, kui ta on terve, on ta alati vaba valima vihastamatuse. Ägedus on vaid üks iseloomu mõjutav tegur, mida võib tahte abil suunata kas hea või kurja poole. Kui inimene tahab kurja, muutub iseloom relvaks teiste inimeste ja ka iseenda hinge vastu. Kui inimene tahab head, kujuneb iseloomust vahend, mille abil ta arukalt võitleb endas leiduva halva vastu ja võibolla aitab ka teistel inimestel võita takistusi, millega nad maailmas kokku pörkavad. Inimese tahe on vaba kas heaks või kurjaks.

Mõnikord on tunded mõistusega vastuolus. Ometi oleks meeletus väita, et seetõttu ei tohiks tundel olla kohta vaimulikus elus. Ristiusk ei ole stoitsism. Rist ei hävita inimlikke tundeid. Pühitsus, mille rist annab, ei ole kaugeltki selline. Loobumine ei tähenda tunnete puudumist. On palju askeete, kes pole jõudnud pühaduseni, kuna reeglid ja vaimulikud harjutused on suretanud nende inimlikkuse, on rõõvinud neilt vabaduse areneda armus inimlikkuse täiuseni.

Püha inimene on täiuslik inimene. Ta on Püha Vaimu tempel. Oma eripärasel viisil teostab ta endas Jeesuse inimloomuse tasakaalu ja täiust. Jeesuse

hing, mis saab oma olemuse Jumala Sõnas, nägi Jumalat kirkuses ja tundis samas kõige tavalisemaid, lihtsamaid ja sügavamaid inimlikke tundeid: hellust, kurbust ja kaastunnet; õnne, rahulolu ja trööstimatut muret; imetlust ja meelepaha; masendust, erutust ja hirmu; lohutust ja rahu. Nende kahe olemuse vahel puudus igasugune vastuolu.

Ilma inimlike tunneteta ei saa me armastada Jumalat niimoodi, nagu peaksime teda armastama - inimesena. Kui me ei vasta inimese kiindumusele, ei saa Jumal armastada meid nii, nagu ta meid armastada tahaks - Inimesena, Jeesusena, kes on Jumal, Jumala Pojane ja salvitud Kristusena.

Askeetlikus elus tuleb seetõttu pöörata tõsist tähelepanu iseloomule, temperamendile ja tunnetele, kõigele, mis annab meile inimlikkuse. Need jooned on olemuslikud isiksuses - see tähendab ka pühaduses - sest püha on see, keda Jumala armastus on kasvatanud terviklikuks, Looja sarnaseks isiksuseks.

Kui enesesalgamine kontrollib tundeid, siis meie inimlik tundmisvõime küpseb ja areneb. Askeetlikud harjutused ei säästa meid tunnetest: kui nad säästaksid, siis ei täidaks nad oma ülesannet. Kui me tõepoolest salgame ennast, tuleb mõnikord loobuda ka sellest, mis on meile hädavarvlik. Siis me tunnetame, kuidas me kaotatud taga igatseme.

Me peame kannatama. Kuid enesesuretamise rünnak meelte, tunnete, kujutlusvõime, kriitikameele ja tahte vastu peab neid võimeid hoopis rikastama ja puhastama. Naudingud on muutnud meie meeled tuimaks, aga kahetsus teeb need taas tundlikuks ja annab neile tagasi elujõu. Kahetsus puhastab südame-tunnistuse ja arusaamise silmad. See aitab meil selgelt mõelda ja hinnata asju arukalt. See muudab võimekamaks meie tahte. Kahetsus mõjutab ühtlasi ka tunnete iseloomu: religioosse kunsti, vaimulike tekstide ja ülitundeliste palvete keskpärasus ning poolik usutunnetus tuleneb peamiselt vähesest enesedistsipliinist ning puudulikest enesesalgamisest.

Sangarliku meeleheite haardes pööravad mõned selja odavale tundelisusele ja otsivad Jumalat kõrbest, kus miski tundeid ei hellita. Aga ka see võib olla viga. Kui meie tunded kõrbes kuivetuavad ja surevad, siis sureb koos nendega ka meie inimlikkus. Me peame tulema kõrbest tagasi, nagu pöördusid tagasi Jeesus ja püha Johannes: süvenenud ja avardunud tunnetega, kindlalt vale vastu seistes, valvsatena kiusatuste suhtes - puhaste ja karastunudena. □

"Mõtisklusi üksinduses" ilmub tervikuna
"Kiriku Elus" 1993. aasta jooksul.

Eduard Stephany

Narva preester juhuse läbi

**Meenutab Olga Widnäs
(sünd. Stephany):**

Preester Eduard Stephany, kes pikki aastaid teenis Narva kogudust, oli minu vanaisa.

Ah et kuidas on see võimalik? Kohe jutustan.

Stephanyte pere kohta on teada, et üks meie esiisadest abiellus prantslannaga, kellel oli Kuramaal veski. Nii tuli see sugu siiakanti ja on seejärel kogu aeg järjest põhja poole kolinud. Vanaisa Eduard Stephany sündis 16. juunil 1856 (ma küll ei tea, kas vana või uue kalendri järgi) juba Riias, tema poeg, minu isa, aga Tallinnas - Räävelis, nagu ta ütles. Koolis käis mu isa siiski Peterburis ja sai Vene armee kapteniks. Revolutsiooni eest põgenes ta koos oma perega Viiburisse, hiljem kolisime veel mujale Soome. Isal ei olnudki elu lõpuni ühegi maa kodakondsust, tal oli nn "Nansen pass".

Vanaisa Eduardil oli mitu ametit: kõigepealt oli ta Peterburis selliks, siis töötas majavalitsejana, seejärel vist ka näitlejana kusagil Eestimaal; lõpuks hakkas ta Tallinnas (või selle lähedal) restoranipidajaks. Kuna ta aga andis oma sõpradele kogu aeg ilma rahata süüa, läks

tema restoran lõpuks pankrotti. Ma ei tea täpselt, aga arvan, et just see võiski olla põhjuseks, miks ta oli sunnitud minema abi paluma.

Kuna ta kuulus luteri kirikusse, pöördus ta luteri pastori poole; see aga ei olnud tahtnud teda aidata, kuid katoliku preester aitas. Vanaisa läks seepeale koos perega katoliku kirikusse üle. Teda hakkas teoloogia lõpuks nii huvitama, et ta otsustas minna õppima idariituse preestriks.

Sel ajal, kui ta oli Belgias ühes kloostri teoloogiat õppimas, suri ootamatult ta naine. Lapsed - Marta, Veronika ja Herman - olid juba täiskasvanud ja elasid omaette. Vanaisa vahetas riitust ja ta pühitseti preestriks ladinariituse järgi. Niiviisi olengi mina siis katoliku preestri lapselaps.

Ma ei tea, millal vanaisa preestriks pühitseti, aga see oli juba enne 1918. aastat. Vanaema suri vist umbes 1914, nii et see pidi olema nende aastate vahel. Mul on siin üks tema foto: päevast, kui ta õnnistati pidulikult Narva koguduse preestri kohale - selle taha on kirjutatud "1921. aasta juuli". Ta elas võibolla veel kümme aastat selle järel.

Vanaisa oli läinud Peterburi, et tema piiskop määraks ta tööle kogudusse. Minu mäletamist mööda pidi ta vist saama ühe koguduse Belgias. Reisil sinna ööbis ta Nar-

vas, ja just samal ööl kuulutati Eesti iseseisvaks. Piir läks kinni, see veeti just Narva kohalt, ja nii ta jäigi sinna. Narva oli tol ajal väga ilus linn ja tähtis kultuurikeskus Eestis, seal oli ka palju kirikuid.

Stephany oli veidi fanaatiline - näiteks neid kommuniste, kes ei käinud kirikus ja pihil, ta ei laulatanud ega matnud. Narva aga oli nii lähedal Venemaale, et seal oli palju pahempoolsete vaadetega inimesi. Need solvusid ta peale niiväga, et kogunesid ühel päeval hulgakesi preestrimaja ümber, hüüdsid ähvardusi ja tahtsid tungida tema korterisse. Neil oli kavatsus teda tappa, et saada uus preester. Stephany tuli välja, majaesisele trepile, ja tal oli krutsifiks käes. Mehed seisid, mütsid peas, ja vanaisa hüüdis neile: "Mütsid maha!" Järsku võtsid kõik kommunistid mütsid peast. Sellega oli vahejuhtum lõppenud, kuid vanaisale mõjus see raskelt - kas ta siis oli olnud hirmul või ma ei tea miks, aga varsti selle sündmuse järel sai ta südamerabanduse, mille järel oli pool aastat raskelt haige, ja õigupoolest ei toibunud ta päriselt enam kunagi.

Tema vanem tütar Marta, minu tädi, pidas tema eest hoolt ja oli majas perenaise eest. Väga paljudele see kohe kuidagi ei meeldinud, et nii noor naisterahvas on preestrimajas emandaks - nad ei tahtnud hästi uskuda, et see on tema tütar.

Tädi oli olnud abielus poolakast krahvi Wiszniewskiga. Sellest abielust ei tulnud õigupoolest midagi välja, sest vana krahvinna, Wiszniewski ema, oli hirmus kõrk ja pidas oma poega paremaks - ämm ja minia ei saanud seetõttu omavahel eriti hakkama. See Wiszniewski aga läks rindele ja jäi seal kaduma. Minu tädi ei saanud minna kloostrisse ega ka uuesti abielluda, sest ta ei olnud lahutatud ega lesk. Sel ajal polnud niisugust seadust nagu tänapäeval, et kui inimene on kümme aastat kadunud, siis kuulutatakse ta ametlikult surnuks.

Peale vanaisa surma tuli tädi Soome, Viiburisse, ja oli ühe juudi perekonna juures saksa keele õpetajaks. Mina käisin sel ajal Viiburis koolis ja olin sealsete katoliku nunnade hoole all. Käisin ikka vahetevahel tädiga kohtumas. See oli aga 30. aastate algul, kui Soomes oli majanduslikult väga raske aeg. Nii ei saanudki tädi jääda siia kauemaks kui üheks aastaks, vaid pidi tagasi Eestisse minema.

Kui sõda puhkes, siirdus tädi Saksamaale, kuid pidi ka seal sõja jalust põgenedes ühest paikkonnast teise liikuma. Ta suri Schwerinis. Tema oleks muidugi osanud palju mälestusi rääkida, sest ta oli nii kaua oma isaga koos. Sellest on küll väga kahju.

Vanaisa oli olnud väga lugupeetud ja armastatud inimene. Tädi saatis meile ühe Eesti ajalehe, kus räägiti tema matustest. Kirikust surnuaeda oli kolm kilomeetrit, ja kogu selle tee kandsid koguduseliikmed tema kirstu õlgadel. Iga kiriku kohal, mis teele jäi - seal oli ka sünaagog ja õigeusu kirik - jäi matuserongkäik seisma, kohaliku koguduse vaimulik tuli täies liturgilises riietuses kirikust välja ja õnnistas ning kirikukellad löid. Ma usun, et ta pidi olema väga lugupeetud, kui niimoodi tehti.

□ Preester Eduard Stephany 1921. aasta juulis.
Foto perekonna arhiivist.

Sellest on nii kahju, et inimesed ei kirjuta kunagi üles neid sündmusi, mis nende elus juhtuvad - nii ei tea ka mina, millal mu vanaisa suri. See võis olla 1929. või 1930. aastal, sest mulle tundub, et olin siis umbes 15-aastane. Võibolla saab seda mõnest arhiivist järele

vaadata. Ma mäletan, et pidasin vanaisa - ta oli muide ka mu ristiisa - seejärel nagu oma taevaseks eestkostjaks, nii et alati kui mul oli mingi mure, siis palvetasin, et ta mind aitaks.

Intervjueeris R.Õ.

TÄHTSAMAD ORDUD JA KONGREGATSIOONID

KAHEL KRISTLIKUL AASTATUHANDEL

Tavaliselt kuulusid munga- või nunnaordu juurde kolm töotust: abielutus, vabatahtlik vaesus ja kuulekus vaimulikule ülemale. Mõnedes ordudes lisandub veel neljas.

Alates VI sajandi kespaigast tekib palju ordusid, mille töötused pole nii ranged kui keskaegsete mungaordude omad, sellepärast kutsutakse neid mitte ordudeks vaid kongregatsioonideks.

A: asutaja B: emaklooster C: ordureegel/põhialused D: varia E: ordurüü

520 **Benediktiinid OSB** (Mungaordu)

- A: p. Benedictus Nursiast (ca 480 - 547)
B: Monte Cassino
C: püha Benedictuse ordureegel; *Ora et labora* - Palveta ja tööta
D: püha Benedictuse säilmete toomine St. Benoit-Sur-Loire'i 672. a.
E: "Mustad mungad": Must nööriööga tuunika, skapulaar (nii kapuutsiga kui ilma)

1098 **Tsistertsilased SOCist** (Mungaordu)

- A: p. Robert Molismest ja 1112. a. p. Bernhard Clairvaux'st (1090-1153)
B: Cîteaux' klooster
C: reformeeritud benediktiinid (SOCist = haruordu); armastuseseadus
D: ühised tunnipalved, käsitöö, Kristuse kannatuste austamine, Maarja austamine
E: valge ordurüü, must skapulaar, kapuuts, rätivöö

1084 **Kartuusilased OCarth** (Mungaordu)

- A: p. Bruno Kölnist (1030ca - 1101)
B: Chartreuse'i klooster
C: ordu asutaja ei kirjutanud reeglit; 79 peatükist koosneva reegli märkis üles ordu viies prior
D: ainuke ordu, mida ei lausa ei tohi reformeerida - selle ranguse tõttu
E: "valged mungad": nahkvööga valge sutaan, valge skapulaar ja kapuuts

1100ca **Augustiini kanoonikud CanA** (Regulaarvaimulikud)

- C: augustiinlaste reegel (maailmas elavate preestrite ühiselu)
D: palju harukongregatsioone alates 1212
E: must peleriiniga sutaan, augustiinlaste mantel (= luteri pastori talaar)

1119 **Templirüütid = Templerid** (Rüütiliordu)

- A: Hugo Paynsist (surn. 1136)
B: Saalomoni tempel Jeruusalemmas (tänapäeval El-Aksa moshee)
C: redigeeritud p. Bernhard Clairvaux'st poolt
D: vaimulik rüütiliordu, võitluseks saratseenide, mauride ja mongolite vastu; (paavsti poolt intriigide tõttu põhjendamatult ära keelatud)
E: tsistertslaste valge mungarüü + punane rist

1120 **Premonstratenslased (= norbertiinid) O Praem** (Regulaarvaimulikud)

- A: p. Norbert Xantenist (1080ca - 1134)
B: Prémontré klooster
C: augustiinlaste reegel, reformeeritud reegel 1130
D: eritählepanu liturgiale, apostolaat sõna otseses mõttes, palju õpetlasi
E: valge mungarüü, sama värvi skapulaar, nööriöö ja barett

1137 **Johanniidid (alates 1530 Malta ordu) OMel** (Rüütiliordu)

- B: Rhodose saar, hiljem Malta, pretendeerisid templerite mantli pärimisele 1313
C: haigete hooldamine
D: tähtsaim rüütiliordu, oli kõige tõhusam ordu võitluses muhameedlaste vastu
E: malta rist mantlil

1190 **Teutooni ordu (Saksa ordu) OTeut** (Rüütiliordu)

- A: algus telkhaiglas Akko lähedal
C: 1198 muudetud haiglaordust usulevitamisorduks
D: XIII/XIV saj orduriik Preisimaal, Lätis ja Eestis
E: valge mantel musta ristiga

1198 **Trinitaariid OSst** (Kerjusemungaordu)

- A: p. Johannes Martast (surn. 1213) ja p. Felix Valois'st (surn. 1212)
B: Cerfroid' klooster
C: p. Johannes Martast
D: otsisid muhameedlaste käest vabaks 900 000 kristlasest vangi
E: valge mungarüü sini-punase ristiga skapulaaril, must mantel

1207 **Karmeliidid OCarm; Paljasjalgsed karmeliidid OCD** (Kerjusemunga- ja nunnaordu)

- A: "Maarja" "Prohvet Eelija"
B: Karmeli mägi Palestiinas
C: Albert Jeruusalemmast kohandas ordule basiliaanide reegli 1209
D: üle 50 öndsakskiidet ja pühaku, tihti taga kiusatud
E: pruun talaar, skapulaar üle rinna ja selja, valge mantel ja kapuuts

1210 **Frantsiskaaniid OFM** (Kerjusemungaordu)

- A: p. Franciscus Assiisist (1181 - 1226), *Kristusmüstika*
B: Partiuñcula, Assiisi (ordu peakorter)
C: 1210 kaotsiläinud ordureegel; 2. 1221; 3. 1223 Honoriuse reegel
D: 1212 *Klarissid OSCl*, frantsiskaaniid II ordu, s.t. naisharu, asutatud p. Klara poolt Assiisist;
1221 *Frantsiskaaniid kolmas ordu ilmikele OSF*
E: pruun, kapuutsiga ordurüü, nööriöö kolm sõlme, sandaalid paljas jalas; kolmas ordu ei kasuta ordurüüsid

1216 Dominikaanid OP (Kerjumsunga- ja nunnaordu)

- A: p. Dominicus (1170 - 1221)
 B: kloostrid Bolognas ja Pariisis
 C: augustiinlaste ordureegel
 D: jutlustajad vennad, tihti nim. "Jumala koerteks"
 E: valgest villasest riidest ordurüü kapuutsiga, must mantel

1234/1256 Augustiinierakud OESA (Kerjumsungaordu)

- A: 1256 paavst Alexander IV poolt erakuteliidust ordu staatusele tõstetud
 D: üle 70 öndsakskiidetu ja pühaku; teened hingeohu, misjonitöö ja koolitamise alal

1240 Serviidid (Maarja teenijad) OSM (Kerjumsungaordu)

- A: seitse firentslast, pühakukskuulutatud
 B: Senario mägi
 C: augustiinlaste ordureegel
 E: must

1346 Birgitiinid (Lunastaja ordu) OSSalv (Nunnaordu)

- A: p. Birgitta Rootsist (1303 - 1373)
 B: Vadstena emaklooster 1370 - 1595
 C: p. Birgitta poolt täiendatud augustiinlaste ordureegel
 E: Hall ordurüü, valge loor viie punase täpiga (sümb. Kristuse viis haava)

1517 Frantsiskaanid kloostrivennad OFMConv

(Kerjumsungaordu)

- A: haruordu, algupäraseid frants.-e kutsutakse seejärel "observandid"
 C: kristlik halastustegevus igapäevases elus, töötused 1 aastaks, uuendamiseks Maarjakuulutamise pühal
 D: inspireeris paljude naiskongregatsioonide tekkimist
 E: hallid frantsiskaanid

1528 Kaputsiinid OFMCap (Kerjumsungaordu)

- A: Mattheus Basciost, algul erakuolu, siis rahvamisjon ja sõdurite hingeohud
 C: kolmas ordureegel - Honoriuse täiendatud ordureegel
 E: kastanpruun ordurüü pika kapuutsiga, roosipärg vöö, sandaalid; habe

1534 Jesuiidid (Jeesuse vennaskond) SJ

(Regulaarvaimulikud)

- A: p. Ignatius Loyolast (1491 - 1556)
 B: Dionysius kabel Montmartre'il
 C: neli töötust: tavalised 3 + absoluutne kuulekus paavstile; põhiloo-
 sung: *Ad maiorem Dei gloriam* - Kõik Jumala suuremaks auks
 D: katoliku usu uuendajad, range kasvatus, tegelemine teaduse ja kunstiga; keelatud Clemens XVI poolt 1773, taaslubatud Pius VII poolt 1814; suurim ordu omataoliste seas
 E: erilise lõikega must sutaan

1535 Ursuliinid OSU (Nunnaordu)

- A: p. Angela Merici (1474 - 1540)
 C: kloostreid pole
 D: tähtsaim kasvatustöö ja laste õpetamisega tegelev ordu
 E: tavalised riided + loor ja vöö

1540 Halastajad vennad FM (Kerjumsungaordu)

- A: p. Juan de la Dio
 C: augustiinlaste ordureegel alates 1572
 D: tähtsaim haigete hooldamisega tegelev mungasordu

1564 Oratoriaanid (=Filiplased) Or

(Regulaarvaimulikud)

- A: p. Philippo Neri (1515 - 1595)
 B: Chiesa Nuova, Vallicellas
 C: *Jumala armastuse oratorium* - oma ordureegel
 D: ordust välja võib astuda millal tahes

1578 Oblaadid (enesepühendajad) = Ambrosiaanid

A: p. Carlo Borromeo (1538 - 1584)

1597 Piaristid SP

(Regulaarvaimulikud)

- A: p. José Calasanz 1556 - 1648
 C: kasvatustöö ja laste õpetamine
 D: tasuta lihtrahvakool Roomas 1597

1609 Inglise preilid IBMV

(Ilmikkongregatsioon)

- A: Mary Ward (1585 - 1645)
 C: naiste apostolaat, tüdrukute kasvatus jesuiitide mudeli järgi

1610 Salesiaanlannad (= Visitantiinid) SDB

- A: p. Franciscus Salesist (1567 - 1622) ja
 p. Jeanne Francoise de Chantal (1527 - 1641)
 B: Annécy
 C: augustiinide ordureegel, kontemparatiivne elu ja kirjatöö

1624 Latsaristid (= Vintsentiinid = Pauliinid) CM

(Ilmikkongregatsioon)

- A: p. Vincent de Paul (1581 - 1660)
 B: St. Lazare Pariisis
 C: vennaskond rahva- ja paganamisjoni jaoks; neljas töötus: visadus.

1633 Halastajad õed (= Armastuse tütreid = Vintsentiinlannad)

(Ilmikkongregatsioon)

- A: p. Vincent de Paul ja Louise de Marillac (1591 - 1660)
 B: kongregatsioonitöötus, elu ühe katuse all
 C: õpetamine, kasvatamine

1678 Trappistid OCSO

(Munga- ja nunnaordu)

- A: abt de Rancé (surn. 1700)
 B: la Trappe'i abtkond Normandias
 C: tagasipöördumine püha Bernhardi askeesi juurde - reformeeritud tsistertsilased

1681 Kristlikud koolitajad vennad FSC

(Ilmikkongregatsioon)

- A: p. Jean-Baptiste de la Salle (1651 - 1719)
 C: noorte ja lihtrahva kasvatus
 D: liikmed annavad kongregatsioonitöötuse

A: asutaja B: emaklooster C: ordureegel/põhialused D: varia E: ordurüü

1703 *Spiritaanid (Püha Vaimu misjonärid) CSSp*

A: Poullart des Places (1679 - 1709)
B: Püha Vaimu seminar Pariisis
C: kleeus prantsuse kolooniate jaoks Aafrikas

1720 *Passionistid CP* (Preestrite kongregatsioon)

A: p. Paolo della Croce (1694 - 1775) B: Argentaro mägi Itaalias
C: neljas töotus: Kristuse kannatuste austamine; hardus ja rahvamisjon
E: must mungarüü nakvöö ja roospärjaga

1732 *Redemptoristid (Pühima Lunastaja kongregatsioon) CSsR* (Preestrite kongregatsioon)

A: p. Alfonso Maria di Liguori (1696 - 1787) B: Scala Amalfi
C: Kristuse truud järgimine; neljas töotus: visadus
E: valge kraega mungarüü, riidest vöö, kolme viiluga barett

Ordude keelamine, pagendamine, varast ilmajätmine:

1790 Prantsusmaal, 1796 Belgias, 1803-1807 Saksamaal,
1798-1886 Shveitsis, 1807-11 Itaalias, 1809 Hispaanias

1802 *Kristlikud koolitajad vennad lirimaalt CB*

A: Edmund Ign. Rice B: Waterford
C: noorsooharidus

1814 *Jesuiitide ordu taaslubamine*

1815 *Kalleima Vere misjonärid CPPS*

A: Gaspare de Bufalo (1786 - 1837) B: Rooma
C: rahvamisjon

1816 *Pärispatuta Neitsi Maarja oblaadid OMI*

A: piiskop Eugène de Mazenod (surn. 1867) B: Aix
C: kristliku elu taassünd
D: katoliikliku Kanada nurgakivipanijad

1817 *Maristid - Koolitajad vennad FMS*

A: p. Marcellin Champagnat (1789-1840) B: Lavalla (Lyon)
C: noormeeste kasvatamine

1817 *Marianistid - Maarjavennad / Mariaanlik Vennaskond SM*

A: G.-J. Chaminade (1761-1850) B: Bordeaux
C: Maarja eriline austamine; neljas töotus: stabiilsus

1824 *Maristid (Maarja vennaskond) SM* (ei ole trükiviga!)

A: J.-Cl. Colin (1790 - 1875) B: Belley
C: sarnane jesuiitide ordureeglile

1830 *Jumaliku ettenägelikkuse öed*

A: Vikaarpreester Josef M. Blum B: Baldegg
C: kasvatus, haigete eest hoolitsemine

1833 *Vaesed koolitajad öed*

A: Karolina Gerhardinger (1797 - 1879) B: Regensburg/München
C: vaeste tütarlaste koolitamine

1835 *Pallotiinid (Katoliikliku apostolaadi vennaskond) SAC*

A: p. Vincenzo Pallotti (1795 - 1850) B: Rooma
C: lubadused töotuste asemel, neljas, visaduslubadus; kooselu täius-
tumisvahendina, rahvamisjon

1844 *Püha Risti öed*

A: Bernarda Heimgartner (1822 - 1863) B: Menzingen
C: õpetamine, haigete eest hoolitsemine

1845 *Assumptioonistid (Maarja taevassevõtmise augustiinlased) AA*

A: Em. d'Alzon (1810 - 1880) B: Nîmes
C: noorsooharidus, haigete eest hoolitsemine

1848 *Spiritaanide Püha Vaimu misjonivennaskond CSSp*

A: Franz Libermann (1802 - 1852, juudist konvertiit)
D: Prantsuse revolutsiooni poolt hävitatud *spiritaanide* uuestisünd

1848 *Klaretiiinid (Maarja puhta südame misjonärid) CMF*

A: p. Antoine Marie Claret (1807 - 1870) B: Viech
C: Sise- ja välismisjon

1850 *Trieri halastajad vennad (Maarja Abi) FMMA*

A: Peter Friedhofen (1819 - 1860) B: Weitersburg ja Koblenz
C: konstitutsioon augustiinlaste ordureegli eeskujul; meeshaigete eest
hoolitsemine

1854 *Jeesuse Südame misjonärid MSC*

A: J. Chevalier (1824 - 1907) B: Issoudun
C: Jeesuse ja Maarja südame kultus; pagana- ja rahvamisjon, haridus

1855 *Mallersdorfi öed (Vaesed frantsiskaanolannad)*

A: preester P.J. Nardini B: Mallersdorf
C: haigete eest hoolitsemine, hoolekanne, õpetamine

1856 *Püha Risti halastajad öed*

A: M.Th. Scherer (1825 - 1888) B: Ingenbohl
C: õpetustöö, karitatiivne tegevus

1856 *Euharistiinid (Pühima Sakramendi kongregatsioon) SSS*

A: P.J. Eymard (1811 - 1868) B: Pariis
C: pühima Sakramendi lakkamatu adoratsioon

1859 *Don Bosco salesiaanid SDB*

A: p. Giovanni Bosco (1815 - 1888) B: Torino
C: noormeeste õpetamine, hoolekanne
D: naisharu 1872

1862 Olivetaanid - Benediktiinlannad

A: Püha Rist/Cham

C: kasvatus töö, haigete hooldamine, hoolekanne

1862 Scheutistid (Scheutveldi misjonärid) CICM

A: Th. Verbiest

B: Scheut/Brüssel

C: teened misjonitöös Mongoolias ja Hiinas

1866 Mill-Hill misjonärid (Püha Joosepi misjonivennaskond)

A: H. Vaughan (1832 - 1903)

B: Mill-Hill/London

C: muulastemisjon, õpetustöö

1868 Valged isad (Aafrika misjonäride vennaskond) PA

A: ülempiiskop Lavigerie (1825 - 1892)

B: Alzheeria

C: töötused puuduvad; lubadused kohustavad kuulekuseks, eluaegseks misjonitööks ja võitluseks orjakaubanduse vastu

D: Valged öed 1869

1875 Steyleri misjonärid (Jumaliku Sõna kongregatsioon) SVD

A: Arnold Janssen (1837 - 1909)

B: Steyl, Holland

C: kuulutustöö ja õpetamine

1878 Jeesuse Pühima Südamet preestrid SCJ

A: Leo Dehon (1834 - 1925)

B: St. Quentin, Prantsusmaa

C: jesuiitide eeskujul üheksaamine Kristusega, ühikonna apostolaat

1881 Salvatoriaanid (Jumaliku Õnnistegija vennaskond) SDS

A: P. F.M. Jordani Ristist (1848 - 1918)

B: Rooma

C: kuulutustöö üle kogu maailma; katoliikluse apologetika

1882 Mariahillerid CMM (RMM)

A: F.W. Pfanner (1825 - 1909)

B: Marianhill, Lõuna-Aafrika

C: kohaliku rahva hulgast pärit preestrite, arstide jne harimine

1894 Püha Petrus Claveri ühendus

A: M.Th. Ledochowska (1863 - 1922)

B: Salzburg

C: misjon

1895 Püha Perekonna misjonärid (preestrid)

A: J.B. Berthier (1840 - 1908)

B: Grave, Holland

C: hilise vaimulikukutsumusega inimeste koolitus

1911 Maryknolli misjonärid MM

A: J.A. Walsh

B: Maryknoll/New York

C: misjonikohustus kogu eluks

1912 Schönstatti isad

A: preester Josef Kantenich (surn. 1968)

B: Vallendar/Koblenz

C: Jeesuse järgimine Maarja eeskujul igapäevase töö kaudu

1919 Johannese ühing

A: Johannes Haw

B: Leutesdorf, Saksamaa

C: kodumaa misjon, kirjaapostolaat

1928 Opus Dei

A: Josemaria Escriva (1902 - 1975)

B: Madrid

C: pühadusenõue argipäevaelus

Charles de Foucauld, erakpreester (1858-1916) oli alusepanija paljudele uutele kongregatsioonidele, mille spirituaalteedi rõhk langeb kaemuslikkusele, hingehoiule, kristlikule tunnistusele teiseusulises keskkonnas, ilmikapostolaadile:

1933 Jeesuse väikesed vennad

A: René Voillaume

B: Pariis

C: kontemplatsioon

1933 Pühima Südamet väikesed öed

A: Marie Carla ja Marie Françoise

B: Montpellier-le-Mac

C: kontemplatsioon

1939 Jeesuse väikesed öed

A: Anna Cadoret

B: Touggourt (sahara)

C: kontemplatsioon

1941 Kristuse leegionärid

A: Marcial Maciel

B: Mehhiko

C: võitlus jumalariigi eest; armulaud; töö abielupaaridega

1950 Tegeva armastuse saadikud

A: Ema Teresa

B: Kalkutta

C: Jeesuse äratundmine oma ligimeses

1950 Petlema väikesed öed ja vennad (Neitsi taevassevõtmise...)

A: frantsiskaanidest palverändurid

B: Rooma

C: liturgia, palve, töö

1956 Väikeste Rõõmusõnumi vendade vennaskond

A: René Voillaume

B: Le Sambuc

1963 Väikeste ödede ühing

A: René Voillaume ja öde Madeleine Jeesusest

B: Grenoble

1987 Opus Christi Salvatoris Mundi

A: preester Giovanni Salerno OSA

C: abi kolmandale maailmale

Allikad: 1) Ewig nr 7/8 1992

2) Dizionario degli istituti di perfezione; Edizioni Paoline, Roma

USKUDA KRISTUSESSE

isa Mieczyslaw Malinski

(algus KE nr 2/89)

Pruudikimbuga käes

Minu pulm saab olema suur lust ja lillepidu...

Kuidas kujutad sina oma pulmi ette? Valges kleidis, maani looriga, kirikus, mis rahvast puupüsti täis. Ja et orel mängiks hästi kõvasti ja keegi laulaks "Ave Mariat" ja sinu peigmees oleks frakis või vähemalt mustas ülikonnas; valge lillesülem su käes, kirik üleni valgetes lilledes, vanematel ja sõpradel pisarad silmis. Kas nii?

Või siis teistmoodi: väikeses maakirikus, kusagil maailma otsas, kus on kohal ainult vanemad ja lähimad sõbrad, ütled sa oma jahsõna oma noormehele tuttava preestri ees.

Misasi on armastus? Kuidas selleni jõutakse?

Armastus saab võimalikuks siis, kui keegi on avatud ja vastuvõtlik. Ainult avatud inimene on võimeline armastama, olema haaratud ja huvitatud teisest inimesest. Sa taipad otsekohe, et olla avatud ja vastuvõtlik pole sugugi lihtne. Pead ju avanema kõiges, jäägitult. Kui sinu egoism on aga tugeva konstruktsiooniga, sinu poolt väärtustatud ja üles ehitatud, siis on su võime armastada väga piiratud. Võibolla ainult siis, kui armastus tuleb lausa maavärisemisena ja purustab su endise, egoistlikult kavala ellusuhtumise. Sind lummab äkki teine inimene, lummab sedavõrd, et suudad tema abil avaneda kogu maailmale. Kui sa tahad olla inimese kõrval, keda sa armastad, tahad olla niisugune nagu tema. Siit on juba kerge mõista, et armastus on suurim kingitus, mis inimesele siin elus osaks võib saada. Kuigi armastus on omakasupüüdmatu, ei eelda vastuarmastust ega esita tingimusi, sünnib vastuarmastus iseenesest.

Alles siis, kui noormehe ja neiu vahel saab alguse tõeline armastus, antakse endale aru, et sisenetakse uude maailma ja et üks eluetapp jääb seljataha - etapp täis flirte, romaane, armumisi esimesest pilgust ja lahkuminekuid, pinnapealseid kontakte, enam

või vähem atraktiivseid tutvusi. Muidugi, see aeg oleks võinud veel kaua kesta. Võibolla oleksid mõlemad kohanud oma elus veel palju huvitavaid "sõpru". Teisest küljest võib olla kindel, et see, mis nende vahel nüüd sündis, on midagi suurt ja väärtuslikku, sest inimest, kes end täieni sinule annab, ei tohi ära põlata - võimalus, mille saatus meie ette on seadnud, ei pruugi kunagi korduda, ime on ainukordne ja seda ei tohi kergekäeliselt minema heita.

Rõõm ja vaimustus partnerist teeb inimese lõpuni siiraks: "Kas sa tahad mind niisugusena nagu ma olen? Vaata mind. Ärgu midagi jäägu ütlemata, et pärast ei tuleks ootamatusi, et sa pärast ei kahetseks ja ütleks, et ma ei näidanud sulle, missugune ma tegelikult olen. Vaata mind nüüd, et sul ei oleks mulle pärast ette heita salalikkust, ebatäielikku eneseavastamist. Ühelt poolt on see vastastikune nõudmine, teiselt poolt vastutulek: vaata hästi, sest sellest kõigest sõltub meie saatus.

Kui ma olin väike poiss, tekkis mul happy endiga filmide lõppedes - kus pärast rohkeid takistusi ja avantüüre, vaenlaste ja valesõprade neutraliseerimist jõuti õnneliku abielusõlmimiseni - aina küsimus: Aga siis, mis tuli pärast? Tahtsin et film oleks alanud sealt kus ta lõppes. Ja kui see pidi olema esimene seeria, siis tahtsin et näidataks ka teist - neid inimesi silmitsi argipäevaluga.

Abielu tähendab jääda kokku kogu eluks, hommikust õhtuni ja ööst hommikuni, olla ise õnnelik ja teha teine inimene õnnelikuks. See pole sugugi lihtne. Kaks erinevat individuaalsust, kasvanud erinevate katuste all, erinevat teed pidi kujunenud. Jääda kogu eluks kokku inimesega, kelle iga liigutust sa tunnend lausa füüsiliselt, kelle sõnu tead ette juba enne kui nad öeldakse, kus kõik muutub üdini tuttavaks. Seda tuleb endale teadvustada juba enne abiellumist. Näita mulle milline oled sina, ja mina näitan sulle milline mina olen. Kas sa tahad mind niisugusena, kas ma kõlban sulle?

Nii naiivsed kui tema ja temake ka olla võivad, mõeldes et nende elus läheb kõik teisiti ja ühine elutee on palistatud roosiõitega, ilma arusaamatuste okasteta, ei tohi keegi kujutleda, et kogu elu jooksul ei tule ette ühtegi ärritumist ja tüli. Ometi ei kustuta arusaamatused neid väärtusi, milles kumbki ei kahtle, mille tõttu on otsustatud kokku jääda.

Periood kihlusest kuni pulmadeni on aeg, mil tehakse lõplik otsus elada koos ja valmistutakse ühiseks eluks, mida me nimetame abieluks. Mõlemad hakkavad aru saama: selleks, et sündinud imet kindlustada, teha teine inimene õnnelikuks ja olla ise õnnelik, peab olema avatud Headusele, Tõele ja Ilule, tuleb olla vastuvõtlik kõige inimlikuma vastuvõtlikkusega - olla omakasupüüdmatu. Kui noored inimesed mõtlevad oma tulevasele kooselule, peavad nad silmas pidama, et see vastaks nende moraalsele tõekspidamistele. Usk ja lootus, et kooselu kulgeb õnnelikult, haakub usuga Kristusesse, mida vahendab kirik - usuga Tema eeskujusse, mis aitab käia eluteed. Ja kui nad otsustavad abielu kasuks, siis saabki teoks kõige tähtsam sündmus, mis ühendab kaht kristlast, ja seda tähistab kirik suure pidulikkusega. Hoolimata sellest, kas see sünnib ekvaatoril või põhjapoolusel, ning preestri puudumisel ütlevad nad oma jahsõna olla truu kuni surmani nelja silma all, on see ikkagi kirikupüha ja tõeline sakramentaalne akt.

Normaalsete tingimuste korral kannab kirik noorte inimeste eest hoolt ja valmistab neid abieluks ette, räägib neile avameelselt kõigest mis abieluga kaasneb, kohusest, mida nad peavad endale võtma, raskustest, milleks nad peavad olema valmis. Ja siis, kui ta veendub noorte otsuse tõsiduses, korraldab ta neile laulatuse, kus nad vaimuliku - kiriku esindaja - ees ja oma lähemate sõprade juuresolekul annavad teineteisele truudusevande. Kirikliku talituse vorm on teisejärguline asi, sõltub kultuuritraditsioonist ja võib paiguti varieeruda. Talitus peab üksnes väljendama asja olemust: töötust olla teisele inimesele truu kogu eluaja.

Katoliiklastel on komme, et pruut ja peigmees annavad teineteisele käe, preester katab nende liidetud käed stoolaga ja siis ütlevad nad teineteisele: Ma töotan sulle armastust, ustavust ja abielutruudust ning seda, et ma ei jäta sind kuni surmani. Aidaku mind selles kõigeväeline Jumal, kolmainus Issand ja kõik tema pühakud.

Meie, katoliiklased

Paar kilomeetrit enne linna jõudmist ütles autojuht, et bensiin on lõpukorral ja tuleb teha peatus, et

kanistrist juurde valada. Palusime, et ta peatuks eeslinnas, kiriku juures. Nii palju kordi olime sõitnud sellest kirikust mööda, kunagi polnud aga mahti sisse astuda.

Kirik oli välisarhitektuurilt omapärases stiilis, ilmselt ainuke omasarnane kogu Poolas. Seespoolt oli ta aga jäänud lõpetamata. Peale 1939. aastat polnud siin midagi tehtud, või kui oligi, siis niimoodi, et meel jäi kurvaks. Seintel juhuslikud, ilma kunstilise väärtuseta, kaootiliselt ülesriputatud pühapildid, altari määrdunud kattel seisis sinepitoosides närbunud lilled, laiguti mahakulunud värviga põlvituspingid olid igaüks eri stiilis. Õhulises betoonkonstruktsioonis, kuhu vitraazhid olid tegemata jäänud, rippus suure paastu aja dekoratsioon (oli parajasti paastuaeg). Kahel pool altarit seisis kartongist, ilma erilise hoolikusega väljalõigatud trepid; kaks oda, nende kohal inglid, kelle näoilme põhjuseks võis pidada seedehäireid. Et nad taevast alla pörandale puruks ei kukuks, oli kompositsiooni looja pannud nende jalge alla pilvekesed. Ma ei suutnud end lahti rebida mõttest, et inglid kuulusid tegelikult jõulukompositsiooni ja olid paastuajaks üles pandud tühja kohta täitma. Kõik see jättis masendava mulje.

Pärast niisugust kirikukülastust on sul õigus öelda: "Missugune jubedus!", kui sa aga teeksid niisuguse mulje põhjal üldistuse kogu katoliku kiriku kohta, siis oleks see pehmelt öeldes ebatäpne.

Toome teise näite: Sa tulid pühapäevasele jumalateenistusele. Sinu selja taga laulab üks naine - õigemini ei laula, vaid väristab end üle kere, ning tema diktsioon annab tunnistust puuduvatest hammastest - rääkimata sellest, et ta ei suuda teistega sammu pidada, jääb maha ega taba noodi õiget kõrgust. Ja seda kõike Jumala auks? Vaatad teda üle öla tähendusrikkal pilgul. Jätku järele või laulgu vähemalt vaiksemalt! Aga ei, otse vastupidi! Olukord on väljakannatamatu. Siis tuleb evangeelium, mis saab loetud nii monotoonsel häälel, nagu loetaks võõras keeles, sisu mõistmata. Seejärel jutlus - kõik seesama mis evangeeliumis, ainult et palju segasemalt, "ja sellepärast", "nõnda et", "ja siis" - mitte midagi niisugust, mida keegi varem poleks teadnud. Banaalsed fraasid, mis mitte kedagi ei puuduta. Sa vaatad inimesi enda ümber, kõigi olekust õhkub osvõtmatus. Mida ma siin üldse teen? Mida see kõik tähendab? Kui saaks juba värske õhu kätte! Aga preester ei lõpeta.

Või siis niisugune pildike. Sul on üks tuttav, kellest sa tead, et ta regulaarselt kirikus käib. Kodus on tal aga midagi raadiosõlme taolist, ainult et "uudised" ei kesta mitte viisteist minutit, vaid päev läbi. Kogu informatsioon puudutab lähemaid ja kaugemaid ligimesi.

Etteheidete seeriat katoliiklaste aadressil võiks veel pikalt jätkata. Kindlasti võiksid sa mind selles suurepäraselt aidata, kuid ütle mulle, kas niisugused asjad teevad sulle haiget? Kas see puudutab sind? Kas sa tahaksid, et see kõik oleks teisiti? Kas sa mõtled selle üle, mida võiks ette võtta olukorra parandamiseks?

Kirik, see oleme ju meie - kõik ristitud ja usklikud. Meie, kes me saime Jeesuselt Jumala Tõe ja armu seda oma elus järgida. Kirik ei koosne ju ainult vaimulikkonnast, preestritest, munkadest, nunnadest, piiskoppidest ja paavstist, vaid nii vaimulikest kui ilmikutest.

Nii peame läbi oma nõrkuste, pimeduse, rumaluse ja egoismi liikuma valguse poole, mis Kristuses on meie jaoks ilmunud. Iga põlvkond, iga inimene on vastutav selle eest, et Kristuse poolt antud põhimõtted leiaksid tee meie igapäevasesse ellu. Meiegi peame tõe tundmises kasvama, nii nagu ütleb apostel Paulus: "Riietugem uue inimesega, kes on loodud Jumala näo järgi tõest tulevas õiguses ja vagaduses". Ja tões me võime ajada oma juuri just oma vigade, rumaluse, kannatuste ja meeleparanduse kaudu.

Arm meelt parandada

See juhtus siis, kui ma olin teismeline poiss.

Ilm oli ilus, poola sügis oma punaste päikeseloojangutega. Jalge all kirendasid langenud lehed: kollased, pronksikarva, punased. Aga minu hingel rõhus raskus. Ma ei leidnud endale maailmas kohta ja maailm ei suutnud mind endasse ära mahutada. Maailm tundus mulle täieliku kaosena. Korratud valitses kõiges, ja headus tundus mulle vähem organiseeritud kui kurjus. Mind kiusasid küsimused, millele ei leidunud vastust. Milleks küll peaksin ma olema aus inimene? Selleks, et olla endaga rahul, et mul ei oleks südametunnistusepiinu? Niisugused vastused tundusid mulle naeruväärsed. Ma vaatasin inimesi, kes tegid rasket tööd, õpilasi, kelle jaoks koolitöö oli elu sisuks, vanemaid, kes nägid ränka vaeva oma laste parema tuleviku nimel. Ma võrdlesin neid inimestega, kes ei võta kõike nii tõsiselt, kuid teevad ometi karjääri, kurnmardades kellele vaja, ning ajavad lausa imeväel rikkust kokku.

Olin meeleheitel - milleks pingutused ja töö?

Ringi lonkides olin jõudnud kiriku juurde. Astusin sisse. Põlvitasin pingile. Kirikus oli hämar, tabernaakli ees põles tuluke. Jäin põlvili kauaks ja äkki mõistsin, mõistsin esimest korda elus, mida tähendab Jumal elu eesmärgina ja mida tähendab Jumala armastus. Sinnamaani oli Jumalal minu jaoks üpris abstraktne tähendus, ta rippus minu jaoks kuskil

olematuses (olen juba unustanud, kes ta sinna riputas - küllap mina ise) ja teda oli vaja ainult siis, kui tuli palvetada või minna jumalateenistusele; minu igapäevases konkreetsetes tegevuses ei olnud tal mingisugust kohta. Sellel hetkel aga jõudis mu teadvusse, et Jumal on Reaalsus, kes peab mõjutama kogu minu elu, olema iga mu tegevuse, iga kõige väiksemagi teo algus ja lõpp, andma mõtte kõigele mida ma teen, olgu see hea või halb.

Ma tulin kirikust välja ja mulle tundus, et maailm on muutunud. Taevas ja tänava kivistumisel, kõnniteel, inimesed ja närpuvad lehed. Imestusega avastasin aga, et maailm ei olnudki muutunud - muutunud olin mina. Jälgisin kõike ilmelikust kaugusest. Teadsin, et argipäev tuleb mu ellu tagasi, tulevad mured ja rõõmud, aga ma tundsin, et kunagi ei saa ma enam rõõmustada ja kurvastada nii nagu varem, minu rõõm ja kurbus on lakanud olemast piiritud ja minu õnn ei saa sõltuma sündmustest, mis toimuvad väljaspool mind. Lõpuks jääb kestma ikkagi üks rahu- ja pidepunkt - lootus Jumala peale. Mul oli seljatahajäänust veidi kahju, kuid mind valdas rõõm selle üle, et ma olin ära mõistatanud oma maailma, oma elu saladuse.

Mulle tundus, et see mis oli sündinud minuga, juhtub ainult üks kord ja jääb vääramatult kestma kogu eluks.

Mõni aeg hiljem sain koolis kahe - minu arvates täiesti teenimatult. Kui esimene mässumeel (mis mõtet on õppida, kui mingi looder, kes maha kirjutab, saab hea hinde) minus vaibus, olin jahmunud, kui kiiresti ma olin kaotanud kõik, mis mulle "ilmutuses" oli osaks saanud. Kui end taas püsti ajasin ja endale lubasin, et midagi niisugust enam ei kordu, sain jälle mööda pead. Kogu abi eest, mida ma olin osutanud oma koolikaaslastele, ei öelnud ta mulle ühtegi sõna, "isegi kuu peale ei saatnud". Jälle tundsin, kuidas Jumal vaob minu jaoks ähmaseks abstraktsiooniks, millel pole tegeliku eluga mingit pistmist. Siis aga mõistsin ma üht väga tähtsat asja: maailmas ei saa midagi lahendada lõplikult, nii, et võiks teha raamatusse linnukese. Kaotada võib kõike, kaasaarvatud oma usu, hoolimata sellest, kui kindel see ka ei tunduks. Õnneks korraldab Jumal inimesele aegajalt rekollektsioone, küsimata, kas on Suure Paastu aeg või mitte.

III osa

"Kas Sa usud Pühasse Vaimusse"

LÕPP

Piiskopi veerg ...

Armsad vennad ja õed!

Soovin teile veelkord kogu südamest õnneliku uut aastat!

Meie kogudustele ja kogu Baltikumile on see aasta, mil paavst Johannes Paulus II külastab meie maid. See on aasta, mis läheb nii Eesti riigi kui kiriku ajalukku. Esimest korda astub püha Peetruse ametijärglase jalg Eestimaa pinnale.

Paavst on saanud küllakutse kõigepealt Ülemnõukogu esimehelt härra Rüütlist ja praeguselt presidendilt härra Merilt. Sellepärast tuleb paavst külastama kõiki inimesi, kes elavad Eestis; eeskätt tuleb Johannes Paulus II aga meie, eesti katoliiklaste juurde, et pühitseda koos meiega Armulauda.

Niisiis on igaike jaoks meie seast alanud paavsti aasta, tõelise katoliikluse aeg. Igaüks meie seast peab küsima iseendalt, mis tema elu kristlikuks teeb, kuidas ta usk mõjutab tema igapäevast elu, sest paavsti viisit ei ole ainult pidupäev.

Muidugi on see ka suur pidu, kuid igaike jaoks meie seast on see kohtumine kiriku ajalooga, selle oleviku ja tuleviku. Igaüks peab küsima endalt: miks ma olen katoliiklane, milline koht minu elus on paavstil ning tema universaalsel missioonil ja õpetusautoriteedil; kuidas ma elan katoliiklasena, usus, millesse mind on ristitud vanemate soovil või mille olen valinud omal tahtel.

Need küsimused pole esitatud selleks, et tekitada antagonismi teiste kristlaste, meie vendadega. Sest paavst tuleb tervitama ka neid. See on ju meie kõikide oikumeeniline lootus, et meie teed kord ühtuvad.

Selleks et esitada endale neid ja teisi küsimusi on meil õigupoolest kaks eesmärki, katoliiklik ja oikumeeniline. Katoliiklastena oleme me koos Johannes Paulus II-ga tõeliselt ellu viimas Vatikani II kirikukogu otsuseid. See sai alguse juba tema eelkäijate Johannes XXIII ja Paulus VI ajal. Kristlastena peame näitama oma vendadele, kes samuti otsivad lunastust Jeesuses Kristuses, et meie reformides ei sisaldu egoismi ja eneseimeetlust. Püüame lihtsalt olla paremad kristlased ja ütleme ilma kartuseta - tahame jõuda pühadusele, ehk nagu kirikukogu on määratlenud: olla lähemal tõele ja ühendatud meie Lunastajaga. Käies sama teed kõigi kristlastega, ootame usuihtsuse kättejõudmist.

Praegu, alanud "paavstiaastal", mõtlen ma sageli paavsti isikule, kes heidab valgust paljudele mineviku üsritimõistmistele ja kelles on tõeline lootuse allikas kõikide kristlaste jaoks.

8.1.1993

Taani Dialoogikeskus

jagab teavet uusususunditest

"Kristlased peavad tundma uusususundeid", rõhutab Taani Dialoogikeskuse juhataja Johannes Aagaard.

Tema arvates peaksid ka kirikud pidama dialoogi uusususundiliste rühmadega, sest viimased on tulnud Põhjamaadesse kavatsusega siia ka jääda.

Ühisele kristlikule alusele põhinev Dialoogikeskus keskendub uusususundite süstemaatilisele kriitilisele uurimisele ja hinnangu andmisele. Samas on ta ka infopank, millest iga soovija saab materjale ja nõuannet. Keskus loodi 1974. aastal, kui märgati, et uusususundid levitavad end Taanissihikindlalt. Sarnased keskused on hetkel olemas ka Rootsis, Inglismaal ja Indias.

Dialoogikeskuse töö ideeks ei ole niivõrd dogmaatiliste vaidluste pidamine "ümarmarguse laua" ümber kui võrd just dialoogide pidamine vastakuti asetamise vormis. Sageli tehakse seda ajakirjanduse, radio ja televisiooni kaudu. Aagaard

ütleb, et dialoog on vältimatu, ja pealegi kristlusele väga iseloomulik: "Jeesus ja Paulus vestlesid väga erinevate inimestega. Nemadki laskusid dialoogi, kuigi olid veendunud selles, et on olemas absoluutne tõde." Keskus soovib kõneluste kaudu ka uusususundite liikmetele ristiusku tutvustada ja arusaadavamaks teha.

Keskuse juhataja arvab, et kristlased peavad uusususunditelt paljutki õppima, sest need tunnevad tihti kristlikest kirikutest paremini inimeste küsimusi ja otsinguid. "Meil on olemas õige vastus, kuid kas me oskame ka esitada õigeid küsimusi?" mõtiskleb Aagaard.

Dialoogikeskus vaatleb pidevalt uusususundite arengut ja levikut ning hoiab sellega kursis nii kirikuid kui ka laiemat publikut. Keskus korraldab infokursuseid inimestele, kes on nende usundite huviorbiidis, annab välja materjale ning pakub spetsialistide nõuandvat abi. "Meile tuleb iga päev telefonikõnesid inimestelt, kes tahavad uusususundite kohta materjale ja teavet," räägivad keskuse töötajad. Peale selliste rühmadega probleemidesse sattunud inimeste tunnevad asja vastu elavat huvi ka näiteks arstid,

õpetajad, advokaadid ja sotsiaaltöötajad, kes oma töös puutuvad kokku uusususuliste rühmade liikmetega.

Dialoogikeskuse tugi- ja dialoogirühmad töötavad kogu Taanis. Tugirühmadesse juhatatakse nn religiooni ohvrid. Näiteks Jehoova tunnistajatest eemaldunud inimesed kogunevad omaette rühmadena. Dialoogirühmad peavad kõnelusi oma piirkonna religioossete rühmadega ning tegutsevad ka õpperühmadena.

Keskuse tööpõld on lai: sellest räägivad juba kasvõi nende büroos asetsevad stendid ja riulid, mis on lookas materjalidest astroloogia, moonilaste, scientoloogia, new age'i, antroposofia, okultismi, heavy metal muusika, Jehoova tunnistajate ja muude vastavate liikumiste kohta. Põhjamaades on juba kümneid uusususundeid, ja paljudel neist on õnnestunud koguda isegi tuhandetesse ulatuvaid liikmeskondi.

Viimastel aastatel levituvad uusususundilised liikumised ka Ida-Euroopasse. Dialoogikeskus jälgib sellist arengut murega: idaeurooplased ei suuda tihti peale veel suhtuda neisse liikumistesse kriitiliselt. Skandaaalseks näiteks võiks siin olla

Moskva Ülikooli ajakirjandus-teaduskonna "The L. Ron Hubbard Reading Room"! (*Hubbard on scientoloogide - aju-pesule ja ohvritelt raha välja-pumpamisele suunatud väga ohtliku liikumise looja ja juht. - toim.*) Scientoloogid remontisid ühe auditoriumi tingimisel, et võivad anda sellele oma ideoloogi nime ning esitada ja levitada seal oma kirjandust.

Dialoogikeskuse töötajad toodavadki praegusel hetkel täiejõuga materjale, mida saadetakse Ida-Euroopasse. Vastavate palvetega on nende poole pöördunud näiteks mõned Venemaa koguduste töötajad.

Taani Dialoogikeskus töötab ka noorte seas. Eriliselt on tal südamell lääne noored, kes reisivad Kaug-Ida maadesse. Sealse kaasakiskuva usulise atmosfääri mõjul hakkavad paljud läänemaade noored oma Kaug-Ida reisel religiooni puudutavate küsimuste üle tõsisemalt järgi mõtlema. Nende noortega töötab Indias ja Tais liikumine "Läänemaade noored Idas". Vabatahtlikud kristlastest noored liiguvad samades kohtades kusmuudki noored, ning püüavad hoida nähtaval kristlikku alternatiivi. Nad aitavad ka noori turiste, kes on sattunud narkootikumide mõju alla või haiglasse, või ka vanglasse.

Niisugune vabatahtlike töö on osa kursustest, mida Dialoogikeskus korraldab koos Rõnde rahvakooli ja mõnede misjoni-organisatsioonidega. Veidi alla aasta kestev koolitus algab kolmekuulise teabekursusega, kus õpitakse tundma uusususundeid ning harjutakse rühmatööga. Sellele järgneb poolaastat kestev praktiline töö Kaug-Idas.

Õpetus käib inglise keeles ja kursustel on peale taanlaste olnud ka rootslasi, norralasi ja sakslasi. Kursus maksab 75 000 Taani krooni, millest kaks kolmandikku kaetakse tavaliselt erinevate stipendiumidega, õpilase kanda jääb umbes 25 000 krooni. Projektist osa võtjate vanusepiir on 23 eluaastat.

Kuigi Dialoogikeskuse põhiülesanne on uurimuste tegemine ja teabelevitamine, on temast saanud ka nn religiooni ohvrite ja nende omaste "esmaabipunkt". Keskusesse tuleb peaaegu iga päev telefonikõnesid lootusetusse sattunud inimestelt, kes tunnevad, et uususundlik rühm on võtnud neilt nende lähedase. "Mida me saame teha?", küsitakse tihti.

Dialoogikeskuse töötajad ütlevad, et uususuga liitumise üheks põhjuseks on alati vajadus saada religioosseid elamusi. Võibolla on inimene elanud usulises vaakumis, st ümbruskonnas, mis suhtub religiooni negatiivselt. Teisest küljest võib ka usklikest perekonnas kasvanud laps olla usu vastu ükskõikne.

Keskus rõhutab, et aitaja peab eelkõige olema ise saavutanud mõistuspärase ja kriitilise suhtumise religiooni. Head nahka ei tule ei järsult eitavast ega ka fanaatiliselt pooldavast suhtumisest: aitaja ei suuda pidada konstruktiivset vestlust, kui ta ei mõista usklike tundeid või ei suuda end talitseda.

"Vaimne võitlus võidetakse vaimsete relvadega," on üks Dialoogikeskuse põhimõtetest. Uususundiga liitunud inimese vägisi äratoomist ja vastuajupesemist metsiku lääne stiilis ei pea nad õigeks, sest see on

esiteks seadusevastane ja teisalt ei too see nagunii kaasa lahendust, usulise vaakumi täitmist. Parim relv selles võitluses on info levitamine.

Uusususundite ohvrite lähedastele soovitab Dialoogikeskus "suletud pangaarve meetodit": inimesse tuleb suhtuda nagu pangavarvesse, millele võib panna raha, teades et enne teatud aega ei saa sealt midagi välja võtta. Aidatavat võib asjalikult informeerida liikumise negatiivsetest külgedest ja talle võib pakkuda alternatiive (võibolla siiski veidi liiga äärmuslik oli üks ema Eestis, kes, märgates tütrele olevat lahkusulistest sõpru, palus temalt viimases hingehädas: "Mine kasvõi litsiks, aga ära ... litsiks küll hakkal!" - toim.) Alati tasub inimesele öelda, kust ta võib abi saada, kui tal seda kunagi vaja peaks olema.

Dialoogikeskuses öeldakse, et iga inimene mõtleb usuliste küsimuste üle ikka uuesti ja uuesti, ja ühel päeval võib aitaja antud info olla kulda väärt. Aidatavale jäävad sellised nõuanded meelde küll, kuigi kõneluse ajal võib tunduda, et ta on silmad ja kõrvad sulgenud.

Kõige tähtsam on, et aita-ja ja aidataval oleks inimlikus plaanis hea suhe. Parim aitaja on alati lähedane inimene, mitte mõni kauge institutsioon. Kui oma lähedast on kunagi usaldatud, ei kao see usaldus inimese hinge sügavusest kunagi, ütlevad Dialoogikeskuse asjatundjad.

Jukka Hämäläineni artikli põhjal.
Ajalehest "Kotimaa" nr 7/1993

Anglikaani kirik päästab naised pappideks

Ülevaade ajakir-
janduses ilmunust

Läinud aasta novembri keskel hääletas anglikaani kiriku generaalsinod naiste vaimulikukspühitsemise poolt.

Anglikaani ülempiiskop, Canterbury peapiiskop George CAREY oli juba varem nõudnud naiste lubamist vaimulikkude ametisse.

Hääletamine viidi läbi kodade kaup, nii nagu Inglismaal ikka. Piiskoppide kijas sai naiste ordinatsioon 39 poolt- ja 13 vastuhäält, preestrite kijas 176 poolt- ja 74 vastuhäält. Ilmikute esindajaist tahtsid 169 näha altaris õrnemast soost jumalateenijad ja 82 ei tahtnud mitte.

Pärast kakskümmend aastat kestnud diskussiooni konservatiividega kaldus vaekauss viimaks liberaalide poole. Pärast hääletamist parlamendis ja dokumendi allakirjutamist kuninganna poolt, mis leiab aset tõenäoliselt 1993. aasta novembris, võivad esimesed ingliskiriku naised käed peale saada.

Sinodi otsuse avalikustamise järel ei tahtnud feministide ja nende mõttekaaslaste juubeldamisele lõpu tulla. Suur võit oli saavutatud.

Katoliku kiriku reageeringud

Mõningast heakskiidupominat oli kuulda ka katoliiklaste leerist. Nii

mõnedki katoliiklikud naisorganisatsioonid möönsid iseteadvalt: "Vaatame - ja eks me näe, jah, jah, küll tulevad naispreestrid ka katoliku kirikusse. Praegu pole selleks lihtsalt aeg veel küps. See on pikk tee, ja meie seisame selle alguses". On ju paljud naisorganisatsioonid juba 1979. aastast alates lausa ametlikult nõudnud naisdiakonide seisuse loomist.

Vatikanis endas kutsus anglikaanide otsus esile kõike muud kui heakskiitu. Kirikuriigi ametliku seisukoha ütles välja pressisekretär **Joaquin Navarro Valls**: "See on uus raske takistus leppimuse protsessile. Katoliku kirik peab naiste vaimulikukspühitsemist teoloogiliselt alusetuks".

Naisvaimulikud ja oikumeenia

Paljud vaatlejad peavad Rooma jäika seisukohta takistuseks kirikute ühinemisprotsessile. Pärast naisvaimulike ordineerimist protestantlikes kirikutes ja nüüd ka anglikaani kirikus, peavad nad Rooma kirikut lausa autsaideriks. Ometi unustavad nad seejuures, et roomakatoliku kirik koos õigeusu kirikuga moodustavad ikka veel kaks kolmandikku kogu kristlaskonnast.

Ka Inglismaa roomakatoliku kiriku primas, Londoni kardinal **Basil Hume** väljendas oma pettumust generaalsinodi otsuse pärast, kuid möönis, et see ei too endaga

siiski kaasa oikumeenilise dialoogi lõppemist anglikaanide ja katoliiklaste vahel. Kardinal Hume peab sotsiaalsete olude muutumist liig väikeseks põhjuseks, et muuta kogu kirikutraditsiooni. Küllaltki arvestatava osa anglikaani vaimulike ähvardusi, et naiste vaimulikukspühitsemise korral lähevad nad katoliku kirikusse üle, peab Hume pigem surveavalduseks anglikaani kirikule kui tõsiseks sooviks katoliiklikku mõttelaadi õigeks tunnistada.

Naisvaimulikud ja teoloogia

Osa inimesi näeb naiste vaimuliku seisusesse lubamist ainult kiriku hierarhia probleemina: kui paavst ja piiskopid on nõus, on kogu küsimus lahendatud. Samas oleks see sundkäik, mis hierarhia õpetusautoriteedi üldse küsitavaks muudaks.

Naisvaimulikkust teoloogiliselt analüüsid võib tõdeda, et pühakirjast ja kiriku ajaloost ei leia sellele just palju kinnitustmaterjali. "Ja see pole sugugi üllatav, sest naispappluse idee lähtub ju mitte teoloogiast, vaid sotsiaalsest tellimusest. Lihtsalt "nemad tahavad ka" - justkui olles leiutanud suurepärase ravimi, mille jaoks tuleb välja mõelda haigus, et ravim mõttekaks osutuks. Ütles ju Canterbury peapiiskop suisa välja, et kirik, mis ei tunnista naisvaimulikke, ei sobi kokku ühiskonnaga kus kõik elukutsed on naistele kättesaadavaks tehtud.

Katoliiklikud naised tõstavad häält

“Naispreestrid, mis see on? Kas meeste aseaine?” kõlab vastuargument teisiti mõtlevatelt naistelt. “Emantsipeerumine on siiski midagi muud kui meeste järeleahvimine. Selle tõttu on naisvaimulikkuses ka midagi feminismi ideedega sobimatut. Kui preestriamet elab läbi kriisiaega ja preestreid on liiga vähe, kas poleks siis õigem analüüsida selle põhjusi ja need kõrvaldada, kui sõlme kohe raiuma hakata, ilma et oleksime seda püüdnudki harutada?” “Kas naistel pole kirikus enam tõesti midagi muud teha?”

Mitte ainult progress

“Vaimulike emade” ametisselubamine seadis anglikaani kiriku lõhenemise ette. Kolm piiskoppi esitasid lahkumispalve, sajad preestrid ja kogudused keelduvad naiste ordinatsiooni tunnustamast. Paljud preestrid, kes juba varem olid kaalunud üleminekut rooma-katoliku kirikusse, said oma tõekspidamisetele nüüd vaid kinnitust. Anglikaani kirikust astus välja ka Suurbritannia sotsiaalminister Ann Widcombe. Ajaleht “Times” pidas võimalikuks, et anglikaani kirik lõheneb, “Daily Telegraph” lisas, et kui Inglismaal millalgi peaks tarvis olema ususalivust, siis eriti nüüd.

Anglikaani emakirik oli teiste episkopaalkirikute - Uus-Meremaa, Ameerika, Hong-Kongi ja Iirimaa anglikaanide hulgast viimane traditsionaalse käsitluse kants, sest mainitud regionaalkirikutes seisavad naised altari ees juba hulk aastaid. Paljud sõltumatud vaatlejad ennustavad massilisi ületulekuid rooma-katoliku kirikusse - muidugi kui Rooma endale kindlaks jääb - ja meenutavad analoogilist olukorda ameerika episkopaalkirikuga, kus pärast naisvaimulike ordineerimist kaotas kirik kolmandiku oma liikmeskonnast. □

MEIE AJA ÕNDSAKSKIITMISED

Õndsad on need,
kes oskavad naerda iseenda üle,
sest nad ei tunne kunagi igavust.

Õndsad on need,
kes oskavad munakivi mäest eristada,
sest nii väldivad nad paljusid
ebameeldivusi.

Õndsad on need,
kes oskavad kuulata ja vaikida,
sest nii õpivad nad palju uut.

Õndsad on need,
kes on tähelepanelikud teiste inimeste
vajaduste suhtes,
sest nemad jagavad tõelist rõõmu.

Õndsad olete teie,
kui te oskate tähele panna väikesi asju ja
suhtuda tõsiselt tähtsatesse asjadesse,
sest teie jõuate elus kaugele.

Õndsad olete teie,
kes te oskate hinnata naeratust
ja unustada ebaviisakust,
sest teie teed on alati täis päikest.

Õndsad olete teie,
kes te oskate teiste seisukohtadesse
heatahtlikult suhtuda, ka siis
kui need on näiliselt vasturääkivad,
sest teist saavad õiglasel kohtunikud
ja see on armastuse hind.

Õndsad on need,
kes mõtlevad enne järele kui teevad,
ning palvetavad enne kui mõtlevad, sest
nad väldivad väga palju lollusi.

Õndsad olete eelkõige aga teie,
kes te oskate tunda Issandat
kõigis neis, keda te kohtate,
sest teie olete leidnud tõelise valguse
ja tõelise rahu.

Anonüümsest itaaliakeelsest allikast

Palve ja paast Assisis Balkani eest

Paavst Johannes Paulus II ja Euroopa piiskoppide konverentsid kutsusid eelmise aasta sügisel kõikide koguduste liikmeid palvetama rahu eest Balkanil, endises Jugoslaavias, ning korraldama jaanuarikuu algul erilisi palvusi.

Sellega seoses toimusid 9. - 10. jaanuarini Assisis üleeuroopalised palvele ja paastule pühendatud oikumeenilised päevad, millel osalesid erinevate kristlike kirikute ning ka juutide ja muhameedlaste esindajad.

Oma selle aasta sõnumis Maailma XXVI Rahupäeval (1. jaanuar), mis oli pealkirjastatud "Kui tahad rahu, ulata käsi vaestele", kutsus paavst taas üles lõpetama konfliktid ja arutu verevalamine Balkanil. Juba varem on paavst pöördunud väga aktiivselt endise Jugoslaavia aladele jäävate rahvusrühmade juhtide poole palvetega, et nad teeksid kõik endast sõltuva vägivalla nõiaringist välja tulemiseks ja selle piirkonna probleemide lahendamiseks läbirääkimiste teel.

Assiisisse kutsuti peale Euroopa piiskoppide konverentside esindajate ka teiste kristlike kirikute liikmeid ja kõiki hea tahtega inimesi. Suurt huvi osutasid kohe juudiusulised ja muhameedlased. Neile korraldati Assiisis võimalus palvetada oma usu traditsioonide kohaselt.

9. jaanuari õhtul kohtus paavst püha Franciscuse basiilika krüptis kõikide mittekatoliiklastest osavõtjatega. Kriisipiirkondadest saabunud oli võimalus rääkida oma koge-

mustest ja nägemustest. Kuuldu shokeeris kõiki sügavalt. Kohtumise järel pidas paavst samas kirikus vigiiliapalve, kus oikumeenilised külalised ja Bosnia katoliku piiskopid olid paigutatud istuma altari kahele poole. Vigiilialt saadeti "küünlasõnum" Assisi paljudesse kirikutesse, kus tuhanded inimesed palvetasid ja paastasid kogu öö.

10. jaanuari hommikul kohtus paavst isiklikult mõnede tähtsate mittekatoliiklike institutsioonide juhtidega. Sel kohtumisel oli kohal ka Itaalia president Scalfaro. Kohtumisel ütles JP islamiusuliste esindajatele, et "tõeline usk on vastastikuse mõistmise ja kooskõla allikas. Ainult religiooni väärastumine võib viia konfliktideni. Usu toomine ebaõigluse ja vägivalla ettekäändeks on kohutav tegu, ja kõik, kes tõeliselt Jumalasse usuvad, peavad selle hukka mõistma."

Kutse tulla Assiisisse olid saanud ka Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh Bartholomeus I ja Serbia patriarh Pavel. Kumbki neist ei saanud tulla kohale, kuid mõlemad saatsid paavstile kirja. Patriarh Bartholomeus kinnitas, et ortodoksi kirikud soovivad üksmeelselt ja südamest liituda paavsti algatusega palvetada rahu eest Jugoslaavias. "Kristlike kirikute kohus on teha kõik, mis nende võimuses, et lõpetada see kohutav kuritegu Bosnia-Hertsegoviinas enne, kui on hilja," kirjutab ta. Serbia patriarh avaldas kahetsust, et olud ei võimalda tal Assiisisse sõita. Ta ütles, et see ei tähenda mingil juhul, et ta lükkaks tagasi paavsti sirutatud vennakäe. Ta palus, et paavst võtaks võimalikult pea vastu tema kiriku delegatsiooni, mis valmistaks ette tema kohtumist paavstiga. See oleks

paavsti ja Serbia patriarhi esimene kohtumine läbi aegade.

Pühapäeva, 10. jaanuari pidulik missa peeti Assisi ülabaasilikas. "Praegu Balkanil käiv sõda on suur pattude kogum," ütles paavst jutluses. Missast võtsid osa Balkani üheteistkümne piiskopkonna piiskopid, kellele paavst ulatas missa lõpul suured Ülestõusmispühade küünlad, et nad kasutaksid neid selle aasta Ülestõusmispühadel.

Kui paavst kutsus sügisel kõiki hea tahtega inimesi kokku Assiisisse, ütles ta: "Selleks, et pingutused sõja lõpetamiseks ei osutuks taas kasututeks, tahame me paluda Jumala abi. Palvest saab kõikevõitev relv, kui me laseme siiralt Jumalal meie elu oma hoolde võtta".

Laupäeva õhtul Assiisisse saabudes läks paavst kohe kohtuma kohalike vigaste ja pimedate lastega. Ta ütles neile, et hindab väga kõrgelt nende tähtsat panust rahu eest palvetamisel.

Oma külaskäigu lõpuks luges paavst keskpäeval frantsiskaanide kloostrirõdul koos palvepäevadel osalejatega "Angelus Domini" palve ning kohtus kontemplatiivsete nunnadega, kes olid kogunenud kohalikku klarisside kloostrisse.

Eri ajakirjandusväljaannete põhjal

Ka Eesti katoliiklased ei tohiks unustada tihti ja südamest palvetada endise Jugoslaavia aladel süütult kannatavate inimest eest, samuti nende eest, kes võtavad oma hinna eest raskeid patte, osaledes vägivallaaktides ja tõstes oma kaasinimese vastu käe.

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST • UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

PÜHA AUJÄRJE RIIGISEKRETÄR KARDINAL ANGELO SODANO andis seoses maailma rahupäevaga (1. jaanuar) intervjuu. Ta ütles selles, et on vale arvata, et alles N. Liidu kokkuvõrsemine ja Ida-Euroopa sotsialistliku süsteemi lagunemine on paljastanud läänemaailma moraalse, ühiskondliku ja majandusliku kriisi. Sodano sõnul on kriis olnud ilmne juba kaua aega, ja ka kirik pole sellest vaikes mõnda vaadanud, kuid sellest kriisist rääkimine on jäänud tahaplaanile, kuna esile on toodud peamiselt just sotsialistliku süsteemi vigu ja halbu külgi.

Sodano ütles, et kirikule teeb muret natsionalismi levik, mis toob kaasa viha ja lõhenemisi rahvaste vahel. "On kristlik armastada oma rahvast. On eba-kristlik oma rahvast silmitult jumaldada", ütles ta.

Intervjueerija esitas küsimuse, miks Vatikan reageeris teravamalt 420 palestiinlase väljasaatmisele Iisraelist kui palestiinlaste vägivallategudele. Vatikani "välisminister" vastas seepeale, et ka need vägivallaktid on hukka mõistetud, kuid palestiinlaste väljasaatmine on eri asi, kuna selle aluseks olevad vägivallateod ei ole võrreldavad langetatud karistusega, mis rikub kõiki õiguslikke norme ning kõige tähtsamaid inimõigusi.

Sodano ütles ka, et Vatikani ja Iisraeli vaheliste diplomaatiliste suhete puudumise põhjuseks ei ole juudivastastus või religioossed taustad. Diplomaatilisi suhteid ei ole saadud sõlmida selle pärast, et Iisrael ei ole andnud rahuldavaid vastuseid põhjapanevat laadi küsimustele Jeruusalemma rahvusvahelise positsiooni, katoliiklike institutsioonide õigusliku seisundi, Iisraeli poolt okupeeritud alade ja palestiina rahva tuleviku kohta.

SARAJEVO PIISKOP VINKO PULJIC KÄIS VATIKANIS *ad liminaviisi*il. Ta rääkis paavstile Bosnia-Hertsegoviina rahvaste kannatustest ja kutsus teda külla. Piiskop ütles, et et see oleks suur õnnistus ja lohutus kannatavatele rahvastele ja aitaks kindlustada kõigi poolt igatsetud rahu. Piiskop rääkis paavstile, et Sarajevo ülempiiskopkonna 500 000 katoliiklasest on pooled kodudest põgenenud. Piiskopkonna 144 kogudusest pooled on vallutatud võraste poolt ja nii koguduste liikmed kui preestrid on põgenenud.

PÜHA AUJÄRG TUNNUSTAS 1. JAANUARIL TSHEHHI Vabariiki ja Slovakkia Vabariiki ning sõlmis nendega diplomaatilised suhted. Mõlema maa nuntsiuseks jääb endine Tšehhoslovakkia nuntsius, ülempiiskop Giovanni COPPA.

JÕULUDE AJAL NIMETAS PAAVST ALBAANIASSE VIIS uut piiskopi. Neist kolm on Albaanias töötanud preestrid, üks on Jugoslaavias sündinud ja New Yorgis töötanud ning üks on Vatikani diplomaat.

COR UNUM AVALDAS INFOT PAAVSTI ABIST HÄDASOLijatele eelmisel aastal. Summa ulatus tublisti üle miljoni dollari ja sellest said osa 5 maa üleujutuste ja keeristormide ohvrid, 7 maa põua ja näljahäda käes kannatajad, maavärinate, vulkaanipursete ja plahvatuste ohvrid 6 riigis ning vaesed 4 maal. Ca 2/5 summast läks sõja tagajärjel vaesunud inimestele ja põgenikele, umbes 1/5 Etioopia-Eritrea sõjas hävinud kirikute ja sotsiaalasutuste taastamiseks.

Paavst jagab selle abi näol raha, mida ta on just selleks otstarbeks saanud ordudelt, katoliiklikelt institutsioonidelt, eraisikutelt, kogudustelt ja isegi mõnedelt väga vaeste maade piiskopkondadelt.

PAAVST JOHANNES PAULUS II TEEB OMA JÄRJEKORDE-se visiidi 3. - 10. veebruaril. Karjasereisi ajal, mis on arvult 57. väljaspoole Itaaliat ja 10. Aafrikasse suunduv, külastab ta Benini, Ugandat ja Sudaani. Viimane maa lisati programmi seoses kohaliku nunna, õde BAKHITA hiljutise õndsakskuulutamisega.

BENINI 4,74 miljonist elanikust on katoliiklasi 21%. Riigis on 133 katoliku kogudust, kaheksa piiskoppi, 178 preestrit, 92 orduliiget ja 5 530 kateheeti.

UGANDA 18,79 miljonist elanikust on katoliiklasi 41%, kogudusi on 351, piiskoppe 21, preestreid 884, orduliikmeid 333 ja kateheete 9 841.

SUDAANI 25,2 elanikust on katoliiklased 7,5%, riigis on 97 kogudust, 9 piiskoppi, 68 preestrit, 131 orduliiget ja 2 547 kateheeti.

PAAVST SAATIS 20. JAANUARIL ÖNNITLUSTELEGRAM-mi Bill CLINTONILE. Selles ütles ta:

"Saadan teile oma südamlukud õnnitlused ja parimad tervitused Teie astumise puhul USA presidendiks. Palvetan, et kõigeväeline Jumal aitaks Teid kõrge ametikohaga kaasnevate kohustuste täitmisel teie maa kodanike ja kogu maailma rahvaste heaks. Loodan, et annate oma panuse rahu saavutamiseks maailmas tõe, õigluse ja vabaduse vankumatul alusel, hoolitsedes eriliselt nende inimeste vajaduste ja soovide eest, kes ei suuda end kaitsta või kelle hääl ei kandu otsuste tegijate kõrvu. Olgu Teie aeg Ameerika juhina viljakas, kaitske ja toetage neid tõelisi vaimseid väärtusi ja inimeste ühist vastutust, mis on olnud iseloomulik teie riigile selle algusest peale. Palun Jumalalt rikkalikkust õnnistust Teile ja rahvale, mille juhiks Teid on kutsutud."

PÜHA AUJÄRJE RIIGISUHETE SEKRETÄR VÕTTIS 19.01 vastu Iraagi suursaadiku, kes palus, et Vatikan pöörduks ÜRO peasekretäri poole palvega alustada konflikti osapoolte vahel dialoogi ja lõpetada sõjaline tegevus. Vatikan väljendas oma seisukohta, et relvade haaramine oma poliitika läbiviimiseks toob kaasa ainult vägivalda kontrollimatu kasvu.